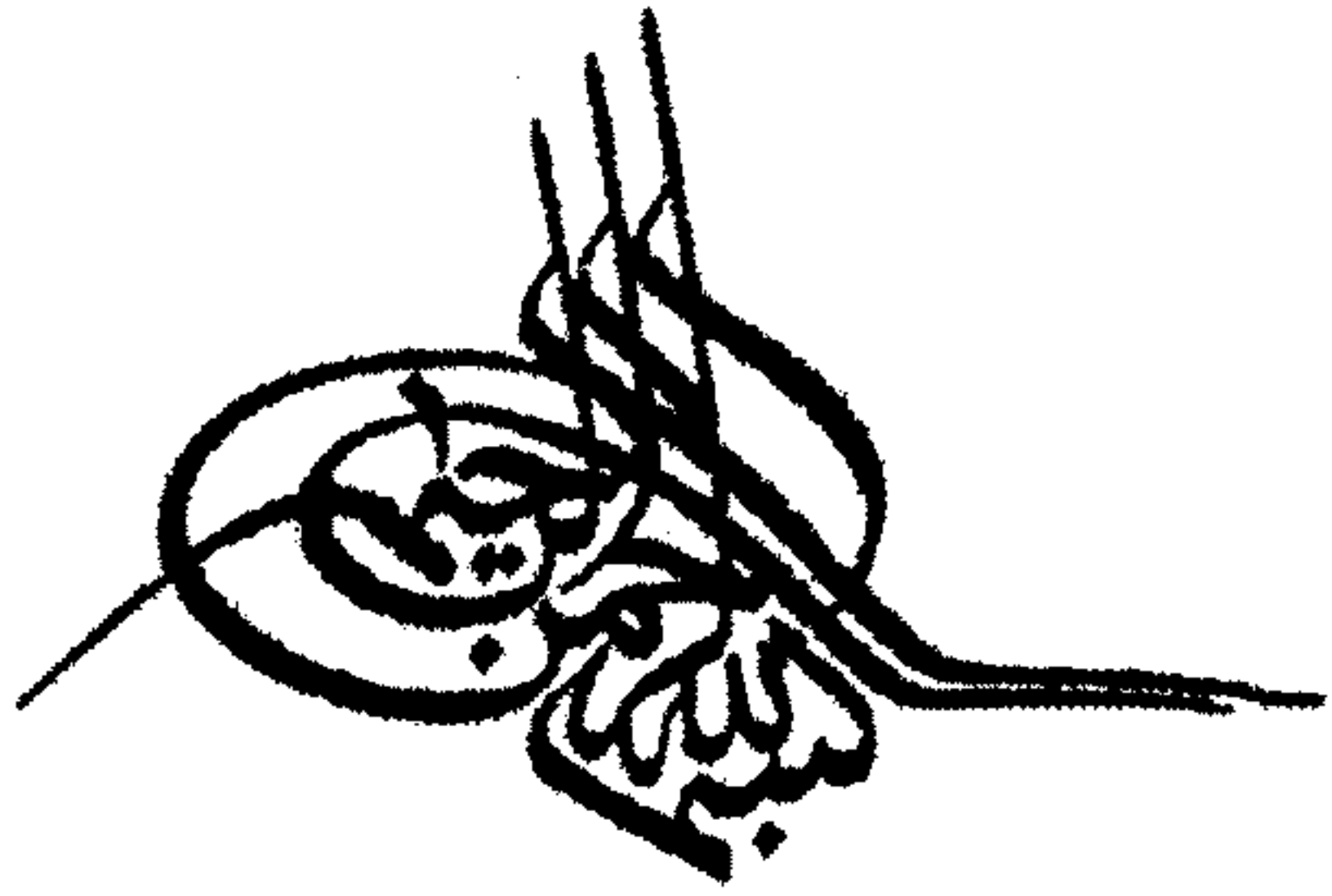




مجموعه
روایات
مکتوبی

تذکره تاریخچه



تقدیم بہ محضر مبارک

حضرت ابا عبد اللہ، امام جعفر صادق، علیہ السلام

شیعه

در عصر غیبت

عنوان و نام پدید آور	: شیعه در عصر غیبت / نویسنده: گروه پژوهش موعود.
مشخصات نشر	: تهران؛ موعود عصر (عج)، ۱۳۸۶
مشخصات ظاهری	: ۱۰۸ ص.
شابک	: ۸۰۰۰ ریال: ۷-۲-۰۲-۲۹۱۸-۹۶۴-۹۷۸
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه به صورت زیر نویس.
موضوع	: مهدویت -- انتظار -- احادیث.
موضوع	: احادیث شیعه -- قرن ۱۴.
شناسه افزوده	: انتشارات موعود عصر (عج).
رده‌بندی کنگره	: ۹ش/۴/۲۲۴ BP
رده‌بندی دیویی	: ۲۹۷/۴۶۳
شماره کتابشناسی ملی	: ۱۰۷۹۲۰۵

شیعه در عصر غیبت

نویسنده: گروه پژوهش مؤسسه فرهنگی موعود
ناشر: موعود عصر (عج)
سال و محل نشر: تهران، ۱۳۸۷
شابک: ۷-۲-۰۲-۲۹۱۸-۹۶۴-۹۷۸
نوبت چاپ: سوم
شمارگان: ۳۳۰۰
قیمت: ۹۰۰۰ ریال

نشانی: تهران، ص.پ: ۸۳۴۷-۱۴۱۵۵

شماره تلفن: ۸-۶۶۹۵۶۱۶۷

سخن ناشر

شیعیان آل محمد (ص)، هماره چشم به ثمر شیرین و خوشگوار درخت تناور و سترگ صادق آل محمد، حضرت امام جعفر صادق (ع) دارند. تا جسم و جان را برای ماندن و بهتر ماندن در عصر غفلت و غیبت مهیا سازند و از میان دریای متلاطم خوف و خطر برهند؛ شاید که در ساحل امن و امان، امام و ولی خویش را دیدار داشته باشند.

این اثر را به تمامی تقدیم آستان امام ششم، مؤسس فقه جعفری می‌کنیم باشد تا مقبول طبعشان واقع شود. ان شاء الله با پوزش از همه عزیزان، علی‌رغم عنوان «چهل حدیث» که برای این مجموعه انتخاب شده، تعداد روایات این اثر به دلیل اهمیت موضوع و نادر و ناب بودن مفاهیم مندرج در آنها از چهل حدیث فراتر رفته است.

والسلام

ای آسایش قلب!

ای آقای من! غیبت تو خواب از دیدگانم رُبوده و بستم را بر
من تنگ ساخته و آسایش قلبم را از من سلب نموده است.
ای آقای من! غیبت تو اندوه مرا به محنت و مصیبت
ابدی پیوند داده و از دست دادن یکی پس از دیگری
شما [ائمه] جمع و شُمار را نابود کرده است، من دیگر
احساس نمی‌کنم اشکی را که از دیدگانم بر گریبانم روان
است و ناله‌ای را که از مصایب و بلاهای گذشته از سینه‌ام
سر می‌کشد، جز آنچه را که در برابر دیدگانم مجسم
است و از همه گرفتاری‌ها بزرگتر، جانگدازتر، سخت‌تر
و ناآشنا تر است؛ ناملایماتی که با غضب تو در آمیخته و
مصایبی که با خشم تو عَجین شده است.^۱

۱. نجوای صادق آل محمد(ص) با امام زمان(ع)، کمال‌الدین و تمام‌النعمة،

فهرست

- ۱۱..... اوصاف شیعیان
- ۳۳..... وظایف شیعه
- ۳۴..... معرفت امام
- ۳۸..... تمسک به دین و حفظ اعتقادات
- ۴۳..... صبر و شکیبایی
- ۵۰..... انتظار و دعا برای فرج
- ۵۴..... تمسک به ولایت حضرت صاحب الامر(ع)
- ۵۷..... امتحان شیعیان در عصر غیبت
- ۸۵..... پاداش شیعه
- ۹۷..... امام زمان(ع) و شیعیانش

اوصاف شیعیان

اوصاف «شیعیان حقیقی» در عصر غیبت امام عصر (ع) از موضوعات مهمّ روایات ائمه اطهار (ع) است. ائمه (ع) در سخنان و روایات متعددی، علاوه بر آنکه شرایط سخت و پر محنت و بلای دوران غیبت را بیان داشته‌اند، از ترسیم سیمای شیعیان حقیقی و نیز شرح وظایف آنان دریغ نورزیده‌اند.

خوشا به حال شیعیانی که در عصر تاریکی سعی در پی راه روشن و مطمئن امام حقی خود گم‌ناشته‌اند. به راستی که چه سعادت‌مند و عاقبت‌بخیر خواهند بود.

هر چند که «وصف» و «وظیفه» با هم نزدیکی و قرابت موضوعی دارند، اما در اینجا برای تشخیص و کاربرد بهتر از هم مجزا شده‌اند.

مهم‌ترین صفتی که ائمه هدی (ع) برای شیعیان بیان

چهل حدیث

می‌کنند، داشتن اعتقاد راسخ و مستحکم درباره حجت و مقتدای خودشان است که برای کسب این صفت اولین و مهم‌ترین مدد رسان، عنایت حضرت پروردگار است. بی‌لطف و مدد خداوند متعال که خود گرداننده قلوب هستند، نمی‌توان امید هدایت، ایمان و اعتقاد راسخ داشت. در فصل اول این کتاب به ذکر چند روایت گرانقدر درباره اوصاف شیعیان حقیقی می‌پردازیم.

در وصف شیعیان، حضرت علی بن الحسین (ع) فرمودند:

«تَمَّتْ الْغَيْبَةُ بِوَلِيِّ اللَّهِ الثَّانِي عَشَرَ مِنْ أَوْصِيَاءِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَ
الْأُمَّةُ بَعْدَهُ. يَا أَبَا خَالِدٍ! إِنَّ أَهْلَ زَمَانِ غَيْبَتِهِ، الْقَائِلُونَ بِإِمَامَتِهِ،
الْمُنْتَظِرُونَ لِظُهُورِهِ أَفْضَلُ أَهْلِ كُلِّ زَمَانٍ، لِأَنَّ اللَّهَ تَعَالَى ذِكْرُهُ
أَعْطَاهُمْ مِنَ الْعُقُولِ وَالْأَفْهَامِ وَالْمَعْرِفَةِ مَا صَارَتْ بِهِ الْغَيْبَةُ
عِنْدَهُمْ بِمَنْزِلَةِ الْمَشَاهِدَةِ، وَجَعَلَهُمْ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ بِمَنْزِلَةِ
الْمُجَاهِدِينَ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ بِالسَّيْفِ. أَوْلِيكَ الْمُخْلِصُونَ
حَقًّا، وَشِيعَتُنَا صِدْقًا وَالِدُعَاةُ إِلَى دِينِ اللَّهِ سِرًّا وَجَهْرًا!»

ولی خدا، وصی دوازدهم رسول خدا (ص) و آخرین امام
پس از او، غیبی خواهد داشت که مدت آن به طول
می انجامد. ای اباخالد! همانا اهل زمان غیبت او که معتقد
به امامتش و در انتظار ظهورش باشند، برترین اهل هر

۱. محمد باقر مجلسی، بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۲.

زمان هستند؛ زیرا که خدا - که یادش بلند مرتبه است - آن چنان بهره‌ای از عقل و فهم و معرفت به ایشان عطا کرده که غیبت در نزد آنان به منزله مشاهده است، و آنان را در آن زمان در رتبه مجاهدان شمشیرزن در رکاب رسول خدا(ص) قرار داده است. ایشان صاحبان راستین اخلاص و شیعیان بر حق ما و داعیان به سوی خدا در نهان و آشکارند.»

امام سجّاد(ع)، در این حدیث شریف، مؤمنان زمان غیبت را - که منتظران ظهور امام(ع) هستند «برترین مردم همه زمان‌ها» خوانده است و می‌دانیم که در بیان امام معصوم(ع)، اغراق و مبالغه وجود ندارد.



در روایت دیگری رسول خدا(ص) فرمودند:

«تُفَوِّحُ رَوَائِحُ الْجَنَّةِ مِنْ قَبْلِ قَرْنٍ؛^۱

بوی خوش بهشت از طرف قرن می‌وزد.»

کسانی که در زمان غیبت امام عصر، ارواحنا له الفداء،

۱. همان، ج ۴۲، ص ۱۵۵.

شیعه در عصر غیبت

به امامت حضرتش ایمان آورند و ظهور او را انتظار کشند، یادآور اویس قرنی و ایمان والای او هستند. رسول خدا (ص) این بزرگواران را «برادران» خود، خوانده^۱ و در وصف ایشان فرمودند:

«آمَنُوا بِسَوَادِ عَلِيٍّ يَاضٍ»^۲

به سیاهی (نوشته) روی سفیدی (کاغذ) ایمان می آورند.»

همراهی ائمه (ع) وصف بی نظیری است که در کلام امام کاظم (ع) در توصیف شیعیان در عصر غیبت آمده است. ایشان می فرمایند:

«طُوبَى لِّشِيعَتِنَا الْمُتَمَسِّكِينَ بِحَبْلِنَا فِي غَيْبَةِ قَائِمِنَا، الثَّابِتِينَ عَلَيَّ مُوَالَاتِنَا وَالْبِرَاءَةَ مِنْ أَعْدَائِنَا، أَوْلِيكَ مِنَّا وَنَحْنُ مِنْهُمْ، قَدْ رَضُوا بِنَا أَيْمَةً وَرَضِينَا بِهِمْ شِيعَةً، فَطُوبَى لَهُمْ، ثُمَّ طُوبَى لَهُمْ وَهُمْ وَاللَّهِ مَعَنَا فِي دَرَجَاتِنَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ»^۳

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۳۴..

۲. شیخ صدوق، من لایحضره الفقیه، ج ۴۲، ص ۳۶۶.

۳. همو، کمال الدین و تمام النعمة، ص ۳۶۱.

خوشا به حال شیعیان ما! آنان که به ریسمان ما در غیبت قائم ما چنگ زنند، و بر ولایت ما و پیزاری از دشمنان ما پابرجا باشند، آنان از ما آیند و ما از ایشان. آنان به راستی ما را امام خود پسندیده‌اند و ما نیز ایشان را [به عنوان] شیعه خود پسندیده‌ایم. پس طوبی برای آنان که چه سعادت‌مند و خوشبخت‌اند! به خدا سوگند، آنان در روز قیامت با ما و در مراتب ما خواهند بود.»

از روایت ارزشمند امام موسی کاظم (ع) می‌توان به رمز شیعیگی حقیقی که سه نکته مهم اشاره شده در روایت است، پی برد:

۱. تمسک به ولایت ائمه اطهار (ع) در زمان غیبت امام زمان (ع)

۲. تولی، دوستی حقیقی با دوستان اهل بیت (ع)

۳. تبری، دشمنی با دشمنان اهل بیت (ع)

که شرط «استمرار»، برای هر سه ویژگی یک اصل جدایی‌ناپذیر است.

همان گونه که خدای تعالی در قرآن کریم، سوره مجادله، آیه ۲۲ می‌فرماید:

«لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ يُوَادُّونَ مَنْ حَادَّ اللَّهَ وَرَسُولَهُ؛

هیچ قومی را که ایمان به خدا و روز رستاخیز دارند
نمی‌یابی که با دشمنان خدا و رسولش دوستی کنند.»



شیعه حقیقی خود نیز در فرازی از زیارت جامعه کبیره،
از زبان امام معصوم (ع) خطاب به آن خاندان پاک عرضه
می‌کند:

«أَشْهَدُ لِلَّهِ وَأَشْهَدُ كُمْ أَنِّي مُؤْمِنٌ بِكُمْ وَبِمَا آمَنْتُمْ بِهِ، كَافِرٌ بِعَدُوِّكُمْ
وَإِيمَا كَفَرْتُمْ بِهِ... مُوَالٍ لَكُمْ وَالْأَوْلِيَاءِ كَيْفُمْ، مُبْغِضٌ لِأَعْدَائِكُمْ، وَ
مُعَادٍ لَهُمْ... مُنْتَظِرٌ لِأَمْرِكُمْ، مُرْتَقِبٌ لِذَوْلَتِكُمْ...»

خدا را و شما را گواه می‌گیرم که به شما و به آنچه
شما به آن مؤمنید ایمان دارم؛ و به دشمنان شما و آنچه
که شما بدان کافرید، کافرم... دوستدار شما و دوستان
شما هستم؛ با دشمنان شما خصم‌گین و با آنها دشمنی
می‌ورزم... فرمانتان را انتظار می‌برم و چشم به راه دولتتان
هستم.»



در روایتی از امیر مؤمنان (ع) به اوصیاف حال و روز شیعیان در غیبت امامشان اشاره شده و علاوه بر آن حضرت از پاداش عظیم آنان در بهشت و در نزد خودشان یاد می‌کنند. ایشان می‌فرمایند:

«لِلْقَائِمِ غَيْبَةٌ أَمْدُهَا طَوِيلٌ؛ كَأَنِّي بِالشَّيْعَةِ يَجُولُونَ جَوْلَانَ الْغَنَمِ يَطْلُبُونَ الْمَرْعَى فَلَا يَجِدُونَهُ! أَلَا وَ مَنْ ثَبَّتَ مِنْهُمْ عَلَى دِينِهِ لَمْ يَقْسُ قَلْبُهُ لَطُولِ غَيْبَةِ إِمَامِهِ، فَهُوَ مَعِيَ فِي دَرَجَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ!»^۱

برای قائم (ع) غیبتی است که مدتش بسیار طولانی است. گویی شیعیان را با چشم خود می‌بینم که همچون گوسفندان بی‌شبان به دنبال چراگاهی می‌گردند و نمی‌یابند. آگاه باشید! کسی که آن روز بر دین خود ثابت قدم باشد، قلبش از طولانی شدن غیبت امامش به قساوت نمی‌گراید و در روز رستاخیز در بهشت با من و در مقام من است.»



در روایت دیگری هم ایشان در وصف شیعیان فرمودند:

۱. بحار الانوار ج ۵۲، ص ۹۶.

«يَكُونُ لَغَيْبَتِهِ حَيْرَةٌ يَضِلُّ فِيهَا أَقْوَامٌ وَيَهْتَدِي آخَرُونَ، أَوْلِيكَ
خِيَارُ الْأُمَّةِ مَعَ أَبْرَارِ الْعِتْرَةِ»^۱

برای غیبت او حیرتی است که گروه‌هایی در آن گمراه می‌شوند، و گروهی بر هدایت استوار می‌مانند که آنها بهترین امت هستند که با بزرگان عترت همراهند.



خوشا به حال آن شیعه مؤمنی که امیرمؤمنان (ع) در روایت دیگری در توصیف ویژگی‌هایش چنین می‌فرماید: «وَذَلِكَ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ إِلَّا كُلُّ مُؤْمِنٍ نُومَةٍ إِنْ شَهِدَ لَمْ يُعْرِفْ، وَإِنْ غَابَ لَمْ يُفْتَقَدْ. أَوْلِيكَ مَصَابِيحُ الْهُدَى وَ أَعْلَامُ السُّرَى، لَيْسُوا بِالْمَسَابِيحِ وَ لَا الْمَذَابِيحِ الْبُذُرُ! أَوْلِيكَ يَفْتَحُ اللَّهُ لَهُمُ أَبْوَابَ رَحْمَتِهِ، وَ يَكْشِفُ عَنْهُمْ ضُرَاءَ نِقْمَتِهِ»^۲

و آن زمانی است که در آن نجسات نمی‌یابد مگر مؤمن گمنام، که اگر حضور داشته باشد شناخته نمی‌شود و اگر غایب باشد کسی از او سراغ نمی‌گیرد، آنها مشعل‌های

۱. کامل سلیمان، روزگار رهایی، ج ۱، ص ۲۳۶.

۲. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۲۶۳.

هدایت و ستارگان روی زمین هستند که از سخن چینی، جاسوسی و تفرقه افکنی به دور هستند، خداوند درهای رحمتش را بر روی آنها می‌گشاید، و غم‌های نعمتش را از آنها بر طرف می‌سازد».

امام صادق (ع) در روایتی شرط استواری بر اعتقاد به امامت حضرت مهدی (ع) را یقین و شناخت محکم می‌دانند ایشان می‌فرمایند:

«لَا يَثْبُتُ عَلَى إِمَامَتِهِ إِلَّا مَنْ قَوِيَ يَقِينُهُ وَ صَحَّتْ مَعْرِفَتُهُ»^۱

پس امامت او استوار نمی‌ماند، به جز کسی که یقینش بسیار قوی، و شناختش بسیار مستقیم باشد».



اما به واسطه چندی وصفی زیباتر از وصف پیامبر (ص) درباره شیعیان آخر الزمان است که در حق آنان می‌فرمایند:

«إِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ يَقِينًا، قَوْلُهُمْ يَكُونُونَ فِي آخِرِ الزَّمَانِ، لَمْ يَلْحَقُوا النَّبِيَّ، وَ حُجِبَ عَنْهُمْ الْحُجَّةُ، فَأَمَّنُوا بِسَوَادٍ فِي بَيَاضٍ»^۲

۱. سلیمان بن ابراهیم قندوزی، منابع الموده، ج ۴، ص ۸۲.

۲. شیخ حر عاملی، وسائل الشیعة ج ۲۱، ص ۶۵، ح ۵۱.

شیعه در عصر غیبت

والا ترین مردم از نظر یقین، قومی هستند در آخر الزمان، که پیامبر (ص) را درک نکرده‌اند و حجت خدا از آنها مخفی شده، آنها به مرکب سیاه روی کاغذ سفید، ایمان آورده‌اند.»

امام باقر (ع) در وصف شیعیان فرمودند:

«مَائِبَالِي مَنْ عَرَفَهُ هَذَا الْأَمْرَ اللَّهُ أَنْ يَكُونَ عَلَى قُلَّةِ جَبَلٍ يَأْكُلُ مِنْ نَبَاتِ الْأَرْضِ حَتَّى يَأْتِيَهُ الْمَوْتُ!»^۱

کسی که خداوند او را با این امر (امر امامت در دوران غیبت) آشنا ساخته، او را چه باک از اینکه در قلّه کوهی زندگی کند و از گیاه زمین ارتزاق کند، تا مرگش فرا رسد.»

در این حدیث شریف، بی ارزش بودن زرق و برق دنیا در چشم مؤمن منتظر، و در اولویت قرار گرفتن اعتقاد به امامت و انتظار فرج و شرط بودن آن در صحت و قبولی اعمال بیان شده است.

۱. محمد بن یعقوب کلینی، اصول کافی، ج ۲، ص ۲۴۵.

پیامبر اکرم (ص) در روایتی با اشاره به امتحان خداوند متعال درباره شیعه و اعتقاد محکم قلبی آنان چنین می‌فرمایند:

«الْمَهْدِيُّ مِنْ وُلْدِي الَّذِي يَفْتَحُ اللَّهُ بِهِ مَشَارِقَ الْأَرْضِ وَمَغَارِبَهَا، ذَاكَ الَّذِي يَغِيبُ عَنْ أَوْلِيَائِهِ غَيْبَةً لَا يَثْبُتُ عَلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ إِلَّا مَنْ اِمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ لِلْإِيمَانِ!»

مهدی از اولاد من است، خداوند به وسیله او مشرق‌ها و مغرب‌های زمین را فتح می‌کند. مهدی همان است که از دوستان خود ناپدید می‌شود، یک ناپدید شدن که بر اعتقاد خود در امامت استوار نمی‌ماند، جز کسی که خداوند دلش را برای ایمان آزموده است.»

پیامبر اکرم (ص) همچنین فرمودند:

«يَغِيبُ عَنْ شِيعَتِهِ لَا يَثْبُتُ فِيهَا عَلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ إِلَّا مَنْ اِمْتَحَنَ اللَّهُ قَلْبَهُ بِالْإِيمَانِ هَذَا مِنْ مَكْنُونِ سِرِّ اللَّهِ وَ مَخْزُونِ عِلْمِهِ، فَانْكُتْمُهُ

۱. شیخ علی حائری یزدی، الزام الناصب، ص ۱۲۷.

إِلَّا عَنِ أَهْلِهِ؛^۱

مدّتی از شیعیان خود غائب می‌شود، که در آن مدّت کسی بر اعتقاد خود در ولایت او ثابت نمی‌ماند، به جز آن کس که خداوند دلش را با ایمان آزموده باشد این از اسرار پوشیده و رازهای مخفی حضرت احدیت است، آن را از غیر اهلش پوشیده بدار.»

* * *

پیامبر اکرم (ص) در حدیث دیگری شرایط آنها را این چنین توصیف می‌فرمایند:

«عِنْدَهَا يَذُوبُ قَلْبُ الْمُؤْمِنِ فِي جَوْفِهِ كَمَا يَذُوبُ الْمِلْحُ فِي الْمَاءِ؛ مِمَّا يَرَى مِنَ الْمُنْكَرِ فَلَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُغَيِّرَهُ! الْمُؤْمِنُ! الْمُؤْمِنُ يَمْشِي بَيْنَهُمْ بِالْمَخَافَةِ، فَإِنْ تَكَلَّمَ أَكَلُوهُ، وَإِنْ سَكَتَ مَاتَ بِغَيْظِهِ؛^۲

در آن ایام قلب مؤمن در درون خود آب می‌شود، آن چنان که نمک در آب ذوب می‌شود. زیرا منکرات را

۱. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۳۱۸.

۲. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۳۵۵.

می بیند و قدرت جلوگیری و تغییر آن را ندارد. مؤمن در میان آنها با ترس و لرز راه می رود، که اگر حرف بزند او را می خورند، و اگر ساکت شود از غصه می میرد (دق می کند).»

* * *

در روایتی از امیر مؤمنان (ع) سختی دوره غیبت و حفظ ایمان در آن را به کندن خارهای گون با دست تشبیه کرده اند و می فرمایند:

«إِنَّ لِصَاحِبِ الْأَمْرِ غَيْبَةً، الْمُتَمَسِّكُ فِيهَا بِدِينِهِ كَالْخَارِطِ لِلْقَتَادِ بِدِينِهِ! فَإِنَّكُمْ يُمَسِّكُ شَوْكَ الْقَتَادِ بِدِينِهِ؟!»

برای صاحب امر، غیبتی هست، که در آن زمان کسی که به دین خود چنگ بزند، مانند کسی است که بخواهد خارهای گون را با دست بکند و تمیز کند! آیا یکی از شما قادر است که خارهای گون را با دست بگیرد [تا چه رسد که با دست آنها را بکند]؟!»

* * *

۱. شیخ طوسی، الغیبة، ص ۲۷۵.

روایت دیگری از امام سجّاد(ع) مؤید فرمایشش
امیرمؤمنان(ع) در وصف شیعیان حقیقی است. ایشان
می‌فرمایند:

«إِنَّ لِلْقَائِمِ مِنَّا غَيْبَتَيْنِ، إِحْدَاهُمَا أَطْوَلُ مِنَ الْأُخْرَى. أَمَّا الْأُولَى
فَسِتَّةُ أَيَّامٍ، وَسِتَّةُ أَشْهُرٍ، وَسِتُّ سَنَوَاتٍ. وَأَمَّا الْأُخْرَى فَيَطْوُلُ
أَمْدُهَا حَتَّى يَخْرُجَ مِنْ هَذَا الْأَمْرِ أَكْثَرُ مَنْ يَقُولُ بِهِ، فَلَا يَثْبُتُ
عَلَيْهِ إِلَّا مَنْ قَوِيَ يَقِينُهُ، وَصَحَّتْ مَعْرِفَتُهُ، وَ لَمْ يَجِدْ فِي نَفْسِهِ
حَرَجًا مِمَّا قَضَيْنَا، وَ سَلَّمَ لَنَا أَهْلَ الْبَيْتِ!»

برای قائم ما دو غیبت است که یکی از آنها طولانی‌تر از
دیگری است، غیبت نخستین او شش روز و شش ماه و
شش سال طول می‌کشد. اما دومی به قدری طول می‌کشد
که بیشتر کسانی که به غیبت او ایمان داشتند از اعتقاد
خود برمی‌گردند، فقط کسانی بر اعتقاد خود استوار
می‌مانند که یقین محکم و شناخت صحیح داشته، تسلیم
ما اهل بیت باشند و سخنان ما بر آنها گران نباشد.»

امام عسکری (ع) نیز در این باره فرمودند:
 «وَاللَّهِ لَيَغِيْبَنَّ غَيْبَةً لَا يَنْجُو فِيهَا مِنَ الْهَلَكَةِ إِلَّا مَنْ يُشَبِّهَهُ اللهُ عَلَى
 الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ، وَوَفَّقَهُ لِلدُّعَاءِ بِتَعْجِيلِ فَرَجِهِ؛^۱

به خدا سوگو کند آن چنان از دیده‌ها غایب می‌شود که از
 هلاکت نجات نمی‌یابد، جز کسی که خدا او را در اعتقاد
 بر امامت او ثابت و استوار نگه دارد، و او را برای دعا به
 تعجیل فرجش موفق بدارد».



امام باقر (ع) در روایتی علاوه بر داشتن ایمان خالص و
 اعتقاد راسخ به نکته بسیار مهمی در توصیف شیعیان اشاره
 می‌فرماید و آن عهدی است که شیعه مخلص با خداوند
 متعال بر ولایت ائمه (ع) بسته است.

«يَخْرُجُ بَعْدَ غَيْبَةٍ وَ حَيْرَةٍ، لَا يَثْبُتُ فِيهَا عَلَى دِينِهِ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ
 الْمُبَاشِرُونَ لِرُوحِ الْيَقِينِ الَّذِينَ أَخَذَ اللهُ مِيثَاقَهُمْ بِوَلَايَتِنَا، وَكَتَبَ
 فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَ أَيْدِهِمْ بِرُوحِ مِنْهُ؛^۲

۱. شیخ حر عاملی، اثبات الهداة، ج ۳، ص ۴۷۹، ح ۱۸۰

۲. علی بن عیسی اربلی، کشف الغمّة - ج ۳، ص ۳۱۱.

شیعه در عصر غیبت

بعد از غیبت و حیرت ظاهر می‌شود، در این دوران، تنها کسانی بر دین خود ثابت می‌مانند که در ایمان خود مخلص و با روح یقین همراه باشند و آنها کسانی هستند که خداوند از آنها درباره ولایت ما پیمان گرفته، و ایمان را در دل آنها مستقر ساخته و آنها را با روحی از خود تأیید نموده است».

* * *

چه زیباست وصف پیامبر رحمت (ص) از شیعیان خالص، در روایتی که ایشان می‌فرمایند:

«وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ بَشِيرًا، إِنَّ الثَّابِتِينَ عَلَى الْقَوْلِ بِهِ زَمَانَ غَيْبَتِهِ لَأَعَزُّ مِنَ الْكِبْرِيتِ الْأَحْمَرِ!»^۱

سوگند به خداوندی که مرا به حق برانگیخت، آنان که در عهد غیبت بر ایمان و اعتقاد به او [حضرت مهدی (ع)] ثابت می‌مانند، از کبریت احمر کمتر خواهند بود».

* * *

۱. فضل بن حسن طبرسی، إعلام الوری بأعلام الهدی، ص ۳۹۹.

در توصیف شیعیان مؤمن و شدت نادانی مردمان در
آخر الزمان، امام صادق (ع) فرمودند:

«سَيَأْتِي عَلَيْكُمْ زَمَانٌ لَا يَنْجُو فِيهِ مِنْ ذَوِي الدِّينِ إِلَّا مَنْ ظَنَّنَا
أَنَّهُ أَيْلَهُ، وَ صَبَرَ نَفْسَهُ عَلَى أَنْ يُقَالَ: إِنَّهُ أَيْلَهُ لَا عَقْلَ لَهُ!»^۱

برای شما زمانی پیش می آید که از افراد متدین، کسی
نجات نمی یابد، به جز افرادی که مردم آنها را ایله تصور
کنند و آنها صبر و شکیبایی داشته باشند، بر آنکه آنها را
ایله و بی خرد بخوانند.»



در روایت دیگری حضرت امیرالمؤمنین (ع) به این
موضوع اشاره دارند. ایشان می فرمایند:

«شِيعَتُنَا وَ مُحِبُّونَا عِنْدَ النَّاسِ كُفَّارٌ، وَ عِنْدَ النَّاسِ خَاسِرُونَ، وَ
عِنْدَ اللَّهِ رَابِحُونَ، فَازُوا بِالْإِيمَانِ وَ خَسِرَ الْمُنَافِقُونَ»^۲

دوستان و شیعیان ما در پیش مردم کافر و زیانکارند ولی
در پیشگاه خدا سود فراوان برده اند و به وسیله ایمان

۱. اصول کافی، ج ۲، ص ۱۱۷.

۲. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۳۶۸.

رستگار شده‌اند، و خسران از آن منافقان است».

در این شرایط است که انسان مؤمن به فرمایش امام صادق(ع) محزون و اندوهگین خواهد بود. ایشان می‌فرمایند:

«يَكُونُ الْمُؤْمِنُ مَحْزُونًا مُحْتَقِرًا لَا يَسْتَطِيعُ أَنْ يُنْكِرَ إِلَّا بِقَلْبِهِ!
يَبْلُغُ عِنْدَهُمْ كُلُّ هَوَانٍ!»^۱

مؤمن در آن زمان محزون و مورد تحقیر قرار می‌گیرد. او نمی‌تواند که منکرات را جز در دلش انکار کند، و در معرض هر نوع تحقیر قرار خواهد گرفت».

روایت دیگری از امام عسکری(ع) نیز مؤید فرمایش امام صادق(ع) است. ایشان فرمودند:

«لَا تَزَالُ شِيعَتُنَا فِي حُزْنٍ، حَتَّى يَظْهَرَ وَالدَى الَّذِي بَشَّرَ بِهِ

۱. الزام الناصب، ص ۱۸۳.

شیعیان ما در یک اندوه دایم به سر می‌برند تا فرزندانم که پیامبر اکرم (ص) نوید ظهورش را داده، ظاهر شود».

چنین شیعیانی که اوصاف آنها به اختصار گفته شد شایستگی آن را دارند که در زمان ظهور امام زمان (ع) در رکابش باشند و طعم شیرین حضور و ظهور رهبر و مقتدای خود را بچشند، هم آنان هستند که امام سجاد (ع) درباره‌اشان می‌فرماید:

«إِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَنْ شِيعَتِنَا الْعَاهَةَ وَ جَعَلَ قُلُوبَهُمْ كَزُبُرِ الْحَدِيدِ وَ جَعَلَ قُوَّةَ الرَّجُلِ مِنْ مِنْهُمْ قُوَّةَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَ يَكُونُونَ مَكَارِمَ الْأَرْضِ وَ سَنَامَهَا...»^۲

هنگامی که قائم ما قیام کند، خداوند آفت را از شیعیان ما بر می‌دارد، و قلب‌های آنان را مانند پاره‌های آهن قرار می‌دهد و نیروی یک مرد را مساوی با چهل نفر قرار می‌دهد و اینها حاکمان روی زمین هستند...».

۱. لطف‌الله صافی گلپایگانی، منتخب الاثر، ص ۲۳۱.

۲. شیخ صدوق، خصال، ج ۲، ص ۵۴۱، ح ۱۴.

شیعه در عصر غیبت

امام باقر(ع) نیز در تفسیر آیه شریفه: «وَلَقَدْ كَتَبْنَا فِي الزَّبُورِ...^۱، علاوه بر ذکر - تورات - در زبور نیز نوشتیم که زمین را بندگان شایسته‌ام به ارث خواهند برد. در این مطلب نویدی هست برای قوم عبادتگر» فرمودند:

«الصَّالِحُونَ هُمُ آلِ مُحَمَّدٍ (ص)، وَالْعَابِدُونَ هُمُ شِيعَتُنَا!^۲

بنندگان شایسته، آل محمد(ص) هستند، و قوم عبادتگر شیعیان ما هستند.»

۱. سوره انبیا، آیه ۱۰۵.

۲. روزگار رهایی، ج ۲، ص ۶۲۱.

وظایف شیعه

در دوره‌ای که ائمه اطهار(ع) آن را به دوره «حیرت» تعبیر کرده‌اند، بیش از هر زمان دیگری موحدان و مؤمنان دچار سختی، بلا و امتحان خواهند بود. شیعه‌ای که در غیبت امام زمان(ع) و در عصر آخرالزمان به سر می‌برد برای رسیدن فرج و گشایش در امورش وظایف و تکالیفی بر عهده دارد. رئوس این وظایف توسط ائمه اطهار(ع) در مجموعه‌ای از روایات ارزنده برای شیعیانشان بیان شده است که ما در اینجا به گزیده‌ای از آنان که شامل اهمّ تکالیف هستند اشاره می‌کنیم. امید که خداوند تعالی توفیق انجام این تکالیف را قرین حیات همگی ما قرار دهد.

* معرفت امام

در اهمیت شناخت امام زمان (ع) روایات زیادی نقل شده‌اند. در اینجا ابتدا به دعایی که از ناحیه مقدسه امام عصر (ع) تعلیم شده اشاره می‌کنیم:

«اللَّهُمَّ عَرِّفْنِي حُجَّتَكَ، فَإِنَّكَ إِنْ لَمْ تُعَرِّفْنِي حُجَّتَكَ ضَلَلْتُ عَنْ دِينِي»^۱

پروردگارا، حجتت را به من بشناسان. زیرا اگر حجتت را به من شناسانی، از دین و آیینم گمراه خواهم شد.»

درخواست معرفت در این دعا پرده از راز مهم معرفت برمی‌دارد و اینکه وظیفه اصلی شیعیان شناخت و درک حجت حقی خداوند تعالی است، به عبارت دیگر «معرفت امام عصر (ع)» در هر زمان، در سرلوحه وظایف

۱. بحار الانوار، ج ۵۳، ص ۱۸۷.

قرار دارد و وظایف دیگر را برای ما روشن می‌کند. هر کس توفیق شناخت امام را دریافت، غیبت و ظهور - از این جهت - برایش یکسان است، برای چنین فردی تنها عمل به تکلیف اهمیّت خواهد داشت، او همیشه خود را در محضر امامش می‌بیند و غیبت امام برای او مانع از انجام وظایف نیست.



رسول خدا(ص) در مورد شناخت امام زمان(ع) فرمودند:

«مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَعْرِفْ إِمَامَ زَمَانِهِ مَاتَ مِيتَةً جَاهِلِيَّةً»^۱

هر که بمیرد و امام زمانش را نشناخته باشد، به مرگ جاهلیت از دنیا رفته است.

از این روایت شریف می‌توان فهمید که به چه میزان معرفت امام زمان(ع) مهم و ضروری است، هر چند که درجات معرفت با هم یکی نیستند چنان که در حدیث شریف می‌خوانیم:

۱. همان، ج ۲۳، ص ۸۹.

«الْمَعْرُوفُ بِقَدْرِ الْمَعْرِفَةِ»^۱

معروف، به اندازه شناخت و معرفت فرد است.



درباره شناخت حجت حی خداوند روایت دیگری از امام صادق(ع) نقل شده است، ایشان در پاسخ فضیل بن یسار که درباره مفهوم آیه: «يَوْمَ نَدْعُوا كُلَّ أُنَاسٍ بِإِمَامِهِمْ»^۲ روزی که هر مردمی را به امامشان فرا می خوانیم.» پرسیده بود، فرمودند:

«يَا فَضِيلُ اعْرِفْ إِمَامَكَ فَإِنَّكَ إِذَا عَرَفْتَ إِمَامَكَ لَمْ يَضُرَّكَ تَقَدَّمَ هَذَا الْأَمْرُ أَوْ تَأَخَّرَ وَ مَنْ عَرَفَ إِمَامَهُ ثُمَّ مَاتَ قَبْلَ أَنْ يَقُومَ صَاحِبُ هَذَا الْأَمْرِ كَانَ بِمَنْزِلَةِ مَنْ كَانَ قَاعِدًا فِي عَشْكَرِهِ. لَا، بَلْ بِمَنْزِلَةِ مَنْ قَعَدَ تَحْتَ لَوَائِهِ»^۳

ای فضیل! امام خود را بشناس که هرگاه امام خود را شناختی، مقدم و مؤخر شدن این امر ظهور حضرت

۱. همان، ج ۴۴، ص ۱۹۶.

۲. سوره اسراء، آیه ۷۱.

۳. الکافی، ج ۱، ص ۳۷۱.

شیعه در عصر غیبت

ولی عصر عَجَل الله تعالی فرجه به تو زیانی نمی‌رساند؛ و کسی که امامش را بشناسد و پیش از قیام صاحب‌الامر بمیرد، همتای کسی است که در لشکرگاه آن حضرت نشسته باشد؛ نه، بلکه همتای کسی است که در زیر پرچمش نشسته باشد.»

* تمسک به دین و حفظ اعتقادات

پیامبر اکرم (ص) درباره این وظیفه شیعیان که در حقیقت، روشن نمودن راه عبور آنان از میان خطرات، حوادث و ابتلائات آخرالزمان است، فرمودند:

«وَالَّذِي بَعَثَنِي بِالْحَقِّ بَشِيرًا، لَيَغَيَّبَنَّ الْقَائِمُ مِنْ وُلْدِي، بِعَهْدِ مَعْهُودٍ إِلَيْهِ مِنِّي، حَتَّى يَقُولَ أَكْثَرُ النَّاسِ: مَا لِلَّهِ فِي آلِ مُحَمَّدٍ حَاجَةٌ، وَيَشْكُ آخِرُونَ بِدَلَالَتِهِ، فَمَنْ أَدْرَكَ زَمَانَهُ فَلْيَتَمَسَّكَ بِدِينِهِ، وَلَا يَجْعَلْ لِلشَّيْطَانِ عَلَيْهِ سَبِيلًا بِشَكِّهِ فَيُزِيلَهُ عَن مِلَّتِي وَ يُخْرِجَهُ مِن دِينِي، فَقَدْ أَخْرَجَ أَبُوئِكُمْ مِنَ الْجَنَّةِ مِن قَبْلُ. وَاللَّهُ عَزَّوَجَلَّ جَعَلَ الشَّيَاطِينَ أَوْلِيَاءَ لِلَّذِينَ لَا يُؤْمِنُونَ؛^۱

سوگند به خدایی که مرا به حق برانگیخت، قائم اولاد من بر اساس پیمانی که خدا به وسیله من با او بسته،

۱. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۳۱۸.

از دیده‌ها غایب می‌شود، تا بیشتر مردمان بگویند: خدا نیازی به آل محمد(ص) ندارد، و گروهی در نشانه‌های او دچار شک و تردید شوند. هر کس آن زمان را درک کند محکم به دین خود چنگ برند. و برای شیطان راه شک را ببندد، تا شیطان نتواند او را به شک انداخته، از دین و آئین من بیرون ببرد. چنان که پدر و مادرتان را از بهشت بیرون برد. خداوند تبارک و تعالی، شیطان را دوست و ولی کسانی قرار داده است که به خدا ایمان نمی‌آورند.»



در این مورد امیرمؤمنان(ع) نیز می‌فرمایند:

«إِنَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ غَيْبَةً، فَلْيَتَّقِ اللَّهَ عَبْدٌ وَ لِيَتَمَسَّكَ بِدِينِهِ!
[أَمْ حَسِبْتُمْ أَنْ تَدْخُلُوا الْجَنَّةَ وَلَمَّا يَأْتِكُمْ مَثَلُ الَّذِينَ خَلَوْا مِنْ
قَبْلِكُمْ مَسَّتْهُمُ الْبَأْسَاءُ وَالضَّرَّاءُ وَ زُلْزَلُوا، حَتَّى يَقُولَ الرَّسُولُ وَ
الَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ: مَتَى نَصْرُ اللَّهِ؟. أَلَا نَصْرُ اللَّهِ قَرِيبٌ]!»

برای صاحب این امر غیبتی هست که باید انسان از خدا

۱. همان، ص ۳۱۹.

تقوا کند و به دین خود چنگ بزند. سپس این آیه را قرائت فرمودند:

مگر پنداشته‌اید که وارد بهشت شوید، پیش از آنکه مثل پیشینیان در میان شما واقع شود؟! به آنها سختی‌ها و بلاها رسید و مضطرب شدند، تا جایی که پیامبر، و کسانی که ایمان آورده‌اند، گفتند: یاری خدا کی خواهد رسید؟! آگاه باشید که یاری خدا نزدیک است.»

* * *

امام صادق (ع) هم در این باره می‌فرمایند:

«إِذَا كَانَ ذَلِكَ فَتَمَسُّكُوا بِمَا فِي أَيْدِيكُمْ حَتَّى يَضْحَ لَكُمْ الْأَمْرُ!»

هنگامی که آن [غیبت] واقع شود، به آنچه در دست دارید (عقاید حقّه) چنگ بزنید تا قضیه آشکار شود و فرمان خدا فرا رسد.»

* * *

شیعه در عصر غیبت

امام کاظم (ع) به شیعیان توصیه می‌کند که از منحرف شدن در دین، به خداوند تعالی پناه برند، ایشان می‌فرمایند:

«إِذَا فُقِدَ الْخَامِسُ مِنْ وُلْدِ السَّابِعِ، فَاللَّهُ اللَّهُ فِي أَدْيَانِكُمْ، لَا يُزِيلَنَّكُمْ عَنْهَا أَحَدًا. إِنَّهُ لَا بُدَّ لِصَاحِبِ هَذَا الْأَمْرِ مِنْ غَيْبَةٍ، حَتَّى يَرْجِعَ عَنِ هَذَا الْأَمْرِ مَنْ كَانَ يَقُولُ بِهِ؛^۱

هنگامی که پنجمین فرزند - امام - هفتم از دیده‌ها ناپدید شد، از خدا بترسید و به خدا پناه ببرید در مورد دین و آیین خود، کسی شما را از دینتان منحرف نکند. که برای صاحب این امر غیبتی هست تا آنها که به او عقیده دارند از اعتقاد خود بازگردند.»

* * *

امام صادق (ع) تأکید بر دوری از بدعت‌ها در دین می‌کند و در روایتی به زراره می‌فرماید:

«عَنْ زُرَّارَةَ قَالَ: قَالَ أَبُو عَبْدِ اللَّهِ عليه السلام: يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَغِيبُ عَنْهُمْ إِمَامُهُمْ.

فقلت له: ما يصنع الناس في ذلك الزمان؟

۱. همان، ص ۲۴۳.

قَالَ: يَتَمَسَّكُونَ بِالْأَمْرِ الَّذِي هُمْ عَلَيْهِ حَتَّى يَتَبَيَّنَ لَهُمْ^۱

زمانی بر مردم فرا می‌رسد که امام آنان از میانشان غایب می‌شود.

من عرض کردم: مردم در آن زمان چه می‌کنند؟ حضرت فرمودند: به دستورات و عقاید دینی خود، که از امامان معصوم گرفته‌اند، چنگ می‌زنند و از بدعت‌ها دوری می‌جویند تا امام زمان(ع) ظهور کند».

۱. بحارالانوار: ج ۵۲، ص ۱۴۹، ح ۷۵.

* صبر و شکیبایی

از دیگر وظایف شیعیان در عصر غیبت صبر و شکیبایی است. صبر و شکیبایی بر آزار و اذیت منافقان و مشرکان، صبر و شکیبایی بر امتحان الهی و صبر و شکیبایی در رسیدن فرج و گشایش در امور. برای این صبر اجری نیکو و پاداشی گرانقدر نزد خدای تعالی مقدر شده است.

امیرالمؤمنین حضرت علی (ع) فرمودند:

«مُزَاوَلَةُ قَلْعِ الْجِبَالِ أَيْسَرُ مِنْ مُزَاوَلَةِ مُلْكٍ مُؤَجَّلٍ، وَاسْتَمِينُوا بِاللهِ وَاصْبِرُوا، إِنَّ الْأَرْضَ لِلَّهِ يُورِثُهَا مَنْ يَشَاءُ مِنْ عِبَادِهِ وَ الْعَاقِبَةُ لِلْمُتَّقِينَ»^۱. لَا تُعَاجِلُوا الْأَمْرَ قَبْلَ بُلُوغِهِ فَتَنْدَمُوا، وَلَا يَطْوِلَنَّ عَلَيْكُمْ الْأَمَدُ فَتَنْسُوا قُلُوبَكُمْ؛^۲

۱. سوره اعراف (۷)، آیه ۱۲۸.

۲. بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۲۳، ح ۷.

تلاش برای از جای برکندن کوه‌ها آسان‌تر است از مبارزه با پادشاهی‌ای که برای آن مدّت خاصی قرار داده شده است. از خداوند یاری بخواهید و شکّیا باشید، «همانا زمین از آن خداست و آن را به هر کدام از بندگانش که اراده کند، واگذار می‌کند، و سرانجام نیکو از آن پروا پیشگان است». در انجام این کار [فرج امام زمان (ع)] قبل از رسیدن زمان آن شتاب نکنید که پشیمان خواهید شد و پایان انتظار بر شما طولانی جلوه نکند که سنگدل می‌شوید».

(در حقیقت آنان که خود را وانهادند و رها می‌پندارند و برای خود ولی‌ای نمی‌شناسند به خود مشغول می‌شوند و به گناه در می‌غلطند تا آنجا که در ازدحام آلودگی و گناه و یأس به قساوت قلب مبتلا می‌شوند.)



پیامبر اکرم (ص) نیز در این باره می‌فرمایند:

«لَوْ تَعْلَمُونَ مَا لَكُمْ فِي مَقَامِكُمْ بَيْنَ عَدُوِّكُمْ، وَ صَبْرِكُمْ عَلَى مَا تَسْمَعُونَ مِنَ الْأَذَى، لَقَرَّتْ أَعْيُنُكُمْ!»

اگر شما می دانستید که زندگی شما در میان دشمنان و شکیبایی شما بر آزار آنها چه فضیلتی برای شما دارد، دیده‌هایتان روشن می‌شد».^۱

* * *

امیرالمؤمنین (ع) به شیعیانش توصیه می‌کنند که شکیبا باشند. ایشان می‌فرمایند:

«إِتَّخِذُوا صَوَامِعَكُمْ بِيُوتِكُمْ، وَعَضُّوا عَلَى مِثْلِ جَمْرِ الْقَضَا، وَ
اذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا فَذَكَرَ اللَّهُ أَكْبَرَ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ»^۲

کوخ‌های خود را خانه خود قرار دهید، همانند کسی که در آتش گداخته می‌سوزد، دندان روی جگر بگذارید - شکیبا باشید - و خدا را بسیار یاد کنید، که یاد خدا بزرگترین پناهگاه است اگر بدانید».

* * *

۱. روزگار رهایی، ج ۱، ۳۵۵.

۲. همان، ص ۳۶۲.

اما به راستی چه کسی شکیباتر و بردبارتر از حضرتش بر جائران و ظلم ظالمان می‌توان یافت، ایشان خود مصداق و نمونه کاملی در عمل برای دوستدارانش است. حضرت امیر(ع) در روایت دیگری، تعبیر بسیار زیبایی از صبر برای شیعه بیان می‌کنند. حضرت می‌فرمایند:

«الزُّمُّوا الْأَرْضَ وَاصْبِرُوا عَلَى الْبَلَاءِ، وَلَا تُحَرِّكُوا بِأَيْدِيكُمْ وَ سُيُوفِكُمْ فِي هَوَى السِّنْتِكُمْ. وَلَا تَسْتَعْجِلُوا بِمَا لَمْ يُعْجَلْهُ اللَّهُ لَكُمْ. فَإِنَّ مَنْ مَاتَ مِنْكُمْ عَلَى فِرَاشِهِ، وَهُوَ مَعْرِفَةٌ حَقُّ رَبِّهِ وَ حَقُّ رَسُولِهِ وَ أَهْلِ بَيْتِهِ، مَاتَ شَهِيداً وَ وَقَعَ أَجْرُهُ عَلَى اللَّهِ، وَ اسْتَوْجَبَ ثَوَابَ مَا نَوَى مِنْ صَالِحِ عَمَلِهِ، وَ قَامَتِ النِّيَّةُ مَقَامَ إِصْلَاحِهِ بِسَيْفِهِ، وَ إِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ مُدَّةً وَ أَجْلاً؛

ملازم زمین باشید [بر زمین بچسبید] و بر بلاها صبر کنید، دست‌ها و شمشیرها را برای خواهش زبان‌هایتان به حرکت درنیاورید، و در موردی که خدا شتاب نکرده، شتاب نکنید، که هر کس از شما بر شناخت صحیح پروردگار، پیامبر(ص) و اهل بیت او(ع) در رختخواب بمیرد شهید از دنیا رفته، و پاداش شهید بر پروردگارش حتمی شده، و آنچه از اعمال شایسته در نیت او بوده به

۱. همان، ص ۳۶۲.

شیعه در عصر غیبت

ثوابش نایل آمده، و نیت نیک او جایگزین شمشیر زدن او می شود، که برای هر چیزی موعده معین شده است.»

امام حسین (ع) نیز در روایتی شیوا صبر شیعه را هم سنگ جهاد مجاهدی می دانند که در کنار رسول خدا (ص) شمشیر زده باشد. ایشان می فرمایند:

«لَهُ غَيْبَةٌ يَرْتَدُّ فِيهَا أَقْوَامٌ وَ يَثْبُتُ فِيهَا آخِرُونَ فَيُؤَدُّونَ لَهُمْ: مَتَى هَذَا الْوَعْدُ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ. أَمَا أَنَّ الصَّابِرَ فِي غَيْبَتِهِ عَلَى الْأَذَى وَ التَّكْذِيبِ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِ بِالسَّيْفِ بَيْنَ يَدَيِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ؛

برای مهدی غیبتی است که گروهی در آن مرحله مرتد می شوند و گروهی ثابت قدم می مانند و اظهار خشنودی می کنند افراد مرتد به آنها می گویند: «این وعده کی خواهد بود اگر شما راستگو هستید؟» ولی کسی که در زمان غیبت در مقابل اذیت و آزار و تکذیب آنها صبور باشد، مجاهدی است که با شمشیر در کنار رسول خدا (ص) جهاد کرده است.»

یکی از مصادیق صبر و شکیبایی در دوره غیبت صبر و استقامت در حفظ اعتقادات قلبی است، از سوی دیگر در این دوره به دلیل ظلم و جوری که از سوی حاکمان ظالم به شیعه روا داشته شده که هنوز هم در سایر کشورهای شیعه‌نشین آثار آن را می‌بینیم، از سوی ائمه دین (ع) به شیعیان دستور تقیه داده می‌شود که در این باره امام رضا (ع) می‌فرمایند:

«لَا دِينَ لِمَنْ لَا وَرَعَ لَهُ، وَلَا إِيْمَانَ لِمَنْ لَا تَقِيَّةَ لَهُ، إِنَّ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ أَعْمَلُكُمْ بِالتَّقِيَّةِ. فَقِيلَ: يَا بْنَ رَسُولِ اللَّهِ إِلَى مَتَى؟ قَالَ: إِلَى يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ، وَهُوَ خُرُوجُ قَائِمِنَا. مَنْ تَرَكَ التَّقِيَّةَ قَبْلَ خُرُوجِ قَائِمِنَا فَلَيْسَ مِنَّنَا!»^۱

کسی که تقوا ندارد، دین ندارد. کسی که تقیه نکند، ایمان ندارد. گرامی‌ترین شما در پیش خدا کسی است که بیش از دیگران تقیه را رعایت کند.

گفته شد: ای فرزند پیامبر (ص)! تا به کی؟ فرمود: تا روز وقت معلوم، که آن هم روز خروج قائم ماست. هر کس پیش از خروج قائم ما تقیه را ترک کند، از ما نیست.»

۱. همان، ص ۳۹۰.

امام صادق (ع) می فرمایند:

«لَا تَكُونُوا مُؤْمِنِينَ حَتَّى تَكُونُوا مُؤْتَمِنِينَ، وَحَتَّى تَعُدُّوا النُّعْمَةَ
وَالرُّخَاءَ مُصِيبَةً، وَذَلِكَ إِنَّ الصَّبْرَ عَلَى الْبَلَاءِ أَفْضَلُ مِنَ الْعَافِيَةِ
عِنْدَ الرُّخَاءِ»^۱

شما هرگز مؤمن نمی شوید مگر اینکه امین باشید و نعمت
و رفاه را هم نوعی مصیبت بشمارید، زیرا شکیبایی در
برابر بلاها و گرفتاری‌ها برتر از عافیت به هنگام رفاه و
آسایش است.»

۱. همان، ص ۳۹۲.

* انتظار و دعا برای فرج

از دیگر وظایف^۱ شیعه در عصر غیبت انتظار فرج امام
حقی و در همین حال حفظ تقوا، ورع و دعا برای فرج ایشان
است.

امیر مؤمنان (ع) درباره فضیلت انتظار فرج فرموده‌اند:

«إِنْتَظِرُوا الْفَرَجَ. وَلَا تَيْأَسُوا مِنْ رَوْحِ اللَّهِ فَإِنَّ أَحَبَّ الْأَعْمَالِ إِلَى
اللَّهِ عَزَّوَجَلَّ إِنْتِظَارُ الْفَرَجِ مَا دَامَ عَلَيْهِ الْمُؤْمِنُ؛^۲

منتظر فرج (از جانب خدا باشید) و از رحمت و دستگیری
خداوند ناامید نباشید. همانا دوست‌داشتنی‌ترین کارها
در پیشگاه خدای عزوجل انتظار فرج است. تا وقتی که

۱. در شرح این وظایف به طور مفصل در کتاب «انتظار، منتظر و تکالیف
منتظران» از همین ناشر پرداخته شده است. خواننده گرامی می‌تواند برای اطلاع
کافی به این کتاب مراجعه نماید.

۲. شیخ صدوق، کتاب الخصال، ج ۲، ص ۶۱۶.

مؤمن این حالت خود را حفظ کند».

امام باقر(ع) می فرماید:

«اُكْتُمُوا أَسْرَارَنَا، وَ لَا تَحْمِلُوا النَّاسَ عَلَى أَعْنَاقِنَا وَ انظُرُوا وَ مَا جَاءَ عَنَّا، فَإِنْ وَجَدْتُمُوهُ لِلْقُرْآنِ مُوَافِقًا فَخُذُوا بِهِ، وَ إِنْ لَمْ تَجِدُوهُ مُوَافِقًا فَرُدُّوهُ، وَ إِنْ اشْتَبَهَ عَلَيْكُمُ الْأَمْرُ فَاقْفُوا عِنْدَهُ؛^۱

اسرار ما را پوشیده نگه دارید، مردم را - با افشای آن - به گردن ما سوار نکنید، منتظر امر ما و گوش به زنگ فرمان ما باشید، آنچه از ما به شما نقل شود، اگر مطابق قرآن باشد آن را بپذیرید و اگر آن را موافق قرآن نیافتید رد کنید و اگر امر بر شما مشتبه شود در آنجا توقف کنید».

امام جعفر صادق(ع) فرمودند:

«مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ ^{عليه السلام} فَلْيَنْتَظِرْ وَلْيَعْمَلْ بِالْوَرَعِ وَ مَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَ هُوَ مُنْتَظَرٌ. فَإِنْ مَاتَ وَ قَامَ الْقَائِمُ ^{عليه السلام} بَعْدَهُ، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ أَدْرَكَهُ. فَجِدُّوا وَ

۱. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۳۷۴.

انْتَظِرُوا. هَنِيئًا لَكُمْ أَيُّهَا الْعِصَابَةُ الْمَرْحُومَةُ؛^۱

هر کس از اینکه جزء یاران حضرت قائم (ع) باشد، شاد و خوشحال می‌شود، باید منتظر باشد و در حال انتظار اهل ورع و عمل به نیکی‌های اخلاقی باشد. پس اگر (در چنین حالی) از دنیا برود و حضرت قائم (ع) پس از او ظهور فرمایند، پاداشی همچون پاداش کسانی که ایشان را درک کرده‌اند، خواهد داشت. پس (حال که چنین است) بکوشید و در انتظار باشید. گوارایتان باد ای گروه مورد رحمت قرار گرفته!

در دعایی که از امام موسی بن جعفر (ع) در تعقیب نماز عصر نقل شده است، شیعیان در می‌یابند که در عصر غیبت چگونه برای فرج ولی‌شان دعا کنند. بخشی از دعا این است:

«أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. مِنْكَ الْمَشِيئَةُ وَالِيكَ الْبَدَاءُ... أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ إِلَّا أَنْتَ. تَمْحُو مَا تَشَاءُ وَتُثَبِّتُ وَعِنْدَكَ أُمُّ الْكِتَابِ... أَسْأَلُكَ أَنْ تُصَلِّيَ عَلَيَّ مُحَمَّدٍ وَآلِ مُحَمَّدٍ وَأَنْ تُعَجِّلَ فَرَجَ الْمُنتَقِمِ لَكَ

۱. نعمانی، کتاب الغیبه، باب ۱۱، ح ۱۶.

مِنْ أَعْدَائِكَ؛^۱

تو خدایی هستی که جز تو معبودی نیست. خواستن از تو است و اختیار بداء هم با تو است... تو خدایی هستی که جز تو معبودی نیست. آنچه را بخواهی از بین می‌بری و (آنچه را بخواهی) به ثبت می‌رسانی و امّ الكتاب نزد تو است... از تو درخواست می‌کنم که بر حضرت محمد(ص) و اهل بیت ایشان درود فرستی و در فرج انتقام گیرنده - برای تو از دشمنانت - شتاب فرمایی».

۱. بحار الانوار، ج ۸۶، ص ۸۱.

* تمسک به ولایت حضرت صاحب الامر (ع)

به راستی که در دوره پربلا و محنت غیبت به جز
ریسمان محکم ولایت چه دستاویز دیگری برای شیعیان آل
محمد (ص) می توان یافت؟ مگر نه اینکه ولایت ائمه (ع)،
حصن حصین و مگر نه اینکه آخرین امام خود ذخیره
خداوند تعالی در زمین و امان اهل زمین است. پس تمسک
به او که امان کل زمین است، برای رهایی شیعه مانده در قعر
حیرت و سرگردانی کافی است.

در این باره از امیرالمؤمنین (ع) چنین نقل شده است:
«بِمَهْدِينَا تَنْقَطِعُ الْحُجَجُ، فَهُوَ خَاتِمُ الْأُمَمِ، وَ مُنْقِذُ الْأُمَّةِ، وَ مُنْتَهَى
النُّورِ وَ غَامِضُ السَّرِّ، فَلْيُهِنَّا مِنْ اسْتِمْسَاكَ بِعُرْوَتِنَا، وَ حُشْرَ عَلِيٍّ
مَحَبَّتِنَا»

۱. بحار الانوار، ج ۷۷، ص ۳۰۲.

به سبب مهدی ما، حجت‌ها تمام می‌شود؛ و همو آخرین امامان، رهایی بخش امت، نهایت نور و راز پوشیده است. هر کس به ریسمان ما چنگ زند، شادمان باشد و [در قیامت] با مهر و محبت ما برانگیخته شود.»^۱



ائمّه (ع) حبل الله المتین و عروة الوثقی هستند. خدای منان برای رهایی امت از فتنه و ضلالت، آنان را برگزیده و راه رهایی را به پیروی از این بزرگواران پاک نهاد منحصر کرده است.

امام هادی (ع) در ضمن زیارت جامعه کبیره، در بیانی کوتاه، همین انحصار را می‌فرمایند:

«بِكُمْ أَنْقَدْنَا اللَّهُ مِنَ الذُّلِّ وَ فَرَجَ عَنَّا غَمْرَاتِ الْكُرُوبِ، وَ أَنْقَدْنَا مِنْ شَفَا جُرْفِ الْهَلَكَاتِ وَ مِنَ النَّارِ»^۲

خداوند ما را به [سبب] شما [اهل بیت (ع)] از ذلت و خواری می‌رهاند، و ما را به [سبب] شما از شدت

۱. این روایت در بخش پاداش شیعه هم آمده است.

۲. مفاتیح الجنان.

سختی‌ها گشایش می‌دهد، و از لبه پرتگاه هلاکت و از آتش [دوزخ] دورمان می‌کند.

اینک، در این زمان، نجات‌بخش اُمّت، آخرین امام از خاندان پیامبر است که آخرین حلقه زنجیره نور است؛ در دنیایی که پرده‌های تو در توی ظلمت، آن را پوشانیده است.»

امتحان شیعیان در عصر غیبت

از مجموعه روایات به یادگار مانده از ائمه (ع) و پیش‌بینی‌های آنها درباره آینده و خصوصاً دوران پس از غیبت حضرت صاحب‌الامر (ع) می‌توان فهمید که شیعیان در آخرالزمان مورد آزمون سختی قرار خواهند گرفت که در این میان امتحانی سخت‌تر از ندیدن امام و راهبر که به سبب آن برخی از افراد کوتاه‌بین به حیرت می‌افتند و برخی بندگان ضعیف‌النفس مستکبر به انکارش برمی‌خیزند، نیست.

در عصر پربلا و محنت غیبت تنها عنایت الهی مدد رسان است. همان که بر قلب شیعیان مخلص مهر ایمان و یقین را حک می‌نماید.

در این بخش روایاتی از ائمه دین (ع) در بیان ویژگی‌های عصر غیبت و امتحان بندگان خدا می‌آوریم. امید که تذکری برای روشنایی دیده‌ها و آگاهی دل‌ها باشد. ان شاء الله

امام رضا(ع) از پدر و نیاکان خود، از امیرالمؤمنین(ع) روایت می‌کنند که به امام حسین(ع) فرمودند:

«التَّاسِعُ مِنْ وُلْدِكَ يَا حُسَيْنُ هُوَ الْقَائِمُ بِالْحَقِّ الْمُظْهَرُ لِلدِّينِ وَ الْبَاسِطُ لِلْعَدْلِ، قَالَ الْحُسَيْنُ عليه السلام فَقُلْتُ لَهُ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ وَ إِنْ ذَلِكَ لَكَائِنْ؟ فَقَالَ عليه السلام: إِي وَ الَّذِي بَعَثَ مُحَمَّدًا صلى الله عليه وآله بِالنَّبُوَّةِ وَ اصْطَفَاهُ عَلَى جَمِيعِ الْبَرِيَّةِ وَ لَكِنْ بَعْدَ غَيْبَةٍ وَ حَيْرَةٍ فَلَا يَثْبُتُ فِيهَا عَلَى دِينِهِ إِلَّا الْمُخْلِصُونَ الْمُبَاشِرُونَ لِرُوحِ الْيَقِينِ الَّذِينَ أَخَذَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ مِيثَاقَهُمْ بِوَلَايَتِنَا وَ كَتَبَ فِي قُلُوبِهِمُ الْإِيمَانَ وَ أَيْدَهُمْ بِرُوحِ مِنْهُ؛^۱

نهمین فرزندان، ای حسین، همان قائم بر حق، آشکار کننده دین و دادگستر است. [امام] حسین(ع) فرمودند: گفتم: ای سرور مؤمنان! آیا به راستی چنین است؟ فرمود:

۱. کمال‌الدین و تمام النعمة، ص ۳۰۴.

آری، سوگند به آنکه محمد(ص) را به پیامبری برانگیخت و او را بر همه مردمان برگزید [چنین می شود] اما پس از غیبت و سرگردانی [به گونه ای که] کسی جز مخلصان هم آغوش با روح یقین بر دین ثابت قدم نمی مانند، هم آنان که خداوند عزوجل از آنها بر ولایت ما پیمان ستاند و در دل هایشان ایمان را برنگاشت و با روحی (و نیرویی) از جانب خود یاری شان کرد.»

* * *

مفضل بن عمر گوید: از امام صادق(ع) شنیدم که فرمودند:

«إِيَّاكُمْ وَالتَّوْبَةَ، أَمَا وَاللَّهِ لَيَغَيَّبَنَّ إِمَامَكُمْ سِنِينَ مِنْ دَهْرِكُمْ وَ لَتَمَحَّصَنَّ حَتَّى يُقَالَ: مَاتَ، قُتِلَ، هَلَكَ، بِأَيِّ وَادٍ سَلَكَ؟ وَ لَتَدْمَعَنَّ عَلَيْهِ عُيُونُ الْمُؤْمِنِينَ وَ لَتَكْفَأَنَّ كَمَا تَكْفَأُ السُّفْنُ فِي أَمْوَاجِ الْبَحْرِ فَلَا يَنْجُو إِلَّا مَنْ أَخَذَ اللَّهُ مِيثَاقَهُ وَ كَتَبَ فِي قَلْبِهِ الْإِيمَانَ...!»

از شهره شدن پرهیزید. آگاه باشید، به خدا سوگند، امام ما سالیانی از روزگار شما غیبت می گزیند، و یقیناً شما

۱. الکافی، ج ۱، ص ۳۳۶.

[در امتحان‌های مختلف] آزموده می‌شوید، تا اینکه گویند: او درگذشت، کشته شد، نابود شد، به کدامین وادی رفته؟ چشمان مؤمنان در فراقش اشکبار است و همچون کشتی‌ها در امواج دریا بدین سو و آن سو می‌روید. پس [در آن هنگامه] کسی [از انحراف و هلاکت] رهایی نمی‌یابد، مگر آن کسی که خدا از او پیمان ستانده و در دلش ایمان نگاشته است...»



اما در روایتی دلنشین و امیدبخش امیرالمؤمنین (ع) به یار وفادار و صاحب سرّ خود، جناب کمیل بن زیاد نخعی، برنخی از اسرار امامت را فاش می‌سازند و بدین ترتیب گرمای خورشید حجت حیّ خدا در دل‌های سرد شیعه تابیدن می‌گیرد.

«اللَّهُمَّ بَلِّسْ! لَا تَخْلُو الْأَرْضُ مِنْ قَائِمٍ لِي بِعَجْبِهِ، إِمَّا ظَاهِرًا مَشْهُورًا أَوْ خَائِفًا مَغْمُورًا لِيَلَّا تُبْطَلَ حُجَّتُ اللَّهِ وَبَيِّنَاتُهُ!»

آری خداوندا! هیچ‌گاه زمین از حجت الهی تهی نیست که

برای خدا با برهان روشن قیام کند، یا آشکار و شناخته شده یا بیمناک و پنهان، تا حجت‌های خدا باطل نشود و نشانه‌هایش از میان نرود».

امام معصوم (ع) نوری است که در دل اهل ایمان، روشن‌تر از خورشید نیم‌روز است؛^۱ و امام غایب، یعنی غایب از دیدگان و حاضر در دل‌های اهل بصیرت و ایمان.^۲ ما از او دوریم، نه او از ما.



حضرت علی بن الحسین (ع) نیز در این باره فرمودند:
«فینا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: «وَأُولُوا الْأَرْحَامِ بَعْضُهُمْ أَوْلَىٰ بِبَعْضٍ فِي كِتَابِ اللَّهِ»^۳... وَ فِينَا نَزَلَتْ هَذِهِ الْآيَةُ: «وَجَعَلَهَا كَلِمَةً بَاقِيَةً فِي عَقِبِهِ»^۴ وَ الْإِمَامَةُ فِي عَقِبِ الْحُسَيْنِ بْنِ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ (رَه) إِلَىٰ يَوْمِ الْقِيَامَةِ، وَ إِنَّ لِلْقَائِمِ مِنَّا غَيْبَتَيْنِ إِحْدَاهُمَا أُطْوَلُ مِنَ الْأُخْرَىٰ... وَ أَمَّا الْأُخْرَىٰ فَيَطْوَلُ أَمْدُهَا حَتَّىٰ يَرْجِعَ عَنْ هَذَا

۱. سید هاشم بحرانی، البرهان فی تفسیر القرآن، ج ۴، ص ۳۴۲، ذیل آیه هشتم، سوره تغابن.

۲. بحار الانوار، ج ۲، ص ۱۹۳.

۳. سوره انفال، آیه ۷۵.

۴. سوره زخرف، آیه ۲۸.

الْأَمْرَ أَكْثَرُ مَنْ يُقُولُ بِهِ، فَلَا يَثْبُتُ عَلَيْهِ إِلَّا مَنْ قَوِيَ يَقِينُهُ وَ
صَحَّتْ مَعْرِفَتُهُ وَ لَمْ يَجِدْ فِي نَفْسِهِ حَرَجاً مِمَّا قَضَيْنَا، وَ سَلَّمَ لَنَا
أَهْلَ الْبَيْتِ؛^۱

این آیه درباره ما نازل شده است: «... به حکم کتاب
خدا خویشاوندان به یکدیگر سزاوارترند...» این آیه نیز
در شأن ما فرود آمده است: «و [خداوند] آن را کلمه‌ای
پاینده در نسل‌های بعد از او قرار داد.» و امامت تا روز
قیامت در نسل حسین بن علی بن ابی طالب (ع) خواهد
بود. همانا برای قائم ما دو غیبت خواهد بود که یکی
از دیگری طولانی‌تر است... اما [غیبت] دیگر به درازا
خواهد کشید، تا اینکه اکثر معتقدان به این امر [امامت
حضرت ولی عصر (ع)] از آن عقیده برمی‌گردند و کسی
بر آن [عقیده] پایدار نمی‌ماند، جز اینکه برخوردار از
یقینی قوی و معرفتی صحیح بوده، و در درون خود نسبت
به حکم ما سختی نیابد، و تسلیم ما اهل بیت باشد.»

۱. کمال الدین و تمام النعمة، صص ۳۲۳ و ۲۳۴.

شیعه در عصر غیبت

به راستی، امتحان غیبت، آزمونی دشوار است. و درست در همین زمان سخت است که:

«إِنَّ الْعَبْدَ يُصْبِحُ مُؤْمِنًا وَ يُنْسِي كَافِرًا!»

همانا بنده، صبح گاه با ایمان برمی خیزد و شبان گاه ایمان خود را از دست داده و کافر می شود».

در این شرایط سخت، چه باید کرد؟

راهی جز تقویت ایمان و یقین، کسب معرفت، چنگ زدن به ریسمان محبت اهل بیت (ع) و تولی و تبری برای شیعه وجود ندارد؟ ائمه اطهار (ع) خود به ما فرمان عمل بر این امور داده اند و برای توفیق در راه دعا و عنایات خودشان دستگیرمان خواهند بود.

امام صادق (ع) درباره جدا شدن مؤمنان از دیگران بر اثر آزمون الهی چنین فرموده اند:

«إِنَّ هَذَا الْأَمْرَ لَا يَأْتِيكُمْ إِلَّا بَعْدَ إِيَّاسٍ، لَا وَاللَّهِ لَا يَأْتِيكُمْ حَتَّى نَعْيِزُوا، لَا وَاللَّهِ لَا يَأْتِيكُمْ حَتَّى تَمَحَّضُوا، وَلَا وَاللَّهِ لَا يَأْتِيكُمْ

: الكافي، ج ۲، ص ۴۱۸.

حَتَّى يَشْقَى مَنْ شَقِيَ وَ يَسْعَدَ مَنْ سَعَدَ؛^۱

این امر [ظهور حضرت ولی عصر (ع)] تحقق نمی یابد مگر پس از ناامیدی، نه به خدا سوگو کند، به شما نمی رسد مگر اینکه از هم باز شناخته شوید؛ نه به خدا سوگو کند، به شما نمی رسد مگر اینکه پاک و خالص شوید؛ نه به خدا سوگو کند، به شما نمی رسد تا اینکه شقی به شقاوت خود و سعادت مند به سعادت خویشان برسد.»

امتحان و ابتلا از سنت های الهی در آفرینش جهان است؛
که خدای تعالی در کتاب مبین خود فرمود:
«الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا؛^۲

آن کس که مرگ و حیات را آفرید تا شما را بیازماید که کدام یک از شما بهتر عمل می کنید.»

امام عسکری (ع) به احمد بن اسحاق بن سعد اشعری
فرمودند:

۱. کمال الدین و تمام النعمة، ص ۳۴۶.

۲. سوره ملک (۶۷)، آیه ۲.

«یا احمد بن إسحاق... وَاللَّهِ لَيَغِيْبَنَّ غَيْبَةً لَا يَنْجُو فِيهَا مِنْ الْهَلَكَةِ
لَا مَنْ ثَبَّتَهُ اللهُ عَلَى الْقَوْلِ بِإِمَامَتِهِ وَقَفَّهُ لِلدُّعَاءِ بِتَعْجِيلِ فَرَجِهِ
قُلْتُ يَا ابْنَ رَسُولِ اللهِ فَإِنْ غَيْبَتْهُ لَتَطُولُ؟ قَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ: أَيْ وَاللَّهِ حَتَّى
رَجِعُ عَنْ هَذَا الْأَمْرِ أَكْثَرَ الْقَائِلِينَ بِهِ فَلَا يَبْقَى إِلَّا مَنْ أَخَذَ اللهُ
نَهْدَهُ بِوَلَايَتِنَا وَكَتَبَ فِي قَلْبِهِ الْإِيْمَانَ وَ أَيْدَهُ بِرُوحٍ مِنْهُ...!»

ی احمد بن اسحاق به خدا قسم (فرزندم) غیبتی خواهد
اشت که جز آنها که خداوند در اعتقاد به امامت او
ستوارشان کرده و برای دعا در تعجیل فرجش موفقشان
ساخته، کسی دیگر از نابودی رهایی نخواهد یافت. به
ن حضرت عرض کردم یا بن رسول الله، آیا غیبتش به
ول می انجامد؟ فرمود: آری به خدا قسم، آن قدر طولانی
ن شود که بیش تر معتقدان به او، از اعتقادشان بر می گردند
فقط کسانی بر اعتقاد به او باقی می مانند که خداوند
بارة ولایت ما از آنها پیمان گرفته و ایمان را در قلبشان
سخ کرده و مورد تأییدشان قرار داده است.»

امام جعفر صادق (ع) در روایت دیگری چنین

می‌فرمایند:

«سَيَذِلُّ أَوْلِيَاؤُهُ فِي غَيْبَتِهِ، وَ يَتَّهَادُونَ رُؤُسَهُمْ كَمَا تَتَّهَادِي رُؤُوسُ
الْتُرْكِ وَ الدُّيْلَمِ، فَيُقْتَلُونَ وَ يُحْرَقُونَ، وَ يَكُونُونَ خَائِفِينَ مَرَعُوبِينَ
وَ جَلِيلِينَ، تُضْبَعُ الْأَرْضُ بِدِمَائِهِمْ، وَ يَفْشُو الْوَيْلُ وَ الرَّئِينُ فِي
نِسَائِهِمْ، أَوْلِيَاؤُكَ أَوْلِيَاؤِي حَقًّا بِهِمْ أَدْفَعُ كُلَّ فِتْنَةٍ عَمِيَاءِ حِنْدِسٍ،
وَ بِهِمْ أَكْشِفُ الزَّلَازِلَ وَ أَدْفَعُ الْآصَارَ وَ الْأَغْلَالَ، [أَوْلِيَاؤُكَ عَلَيْنِهِمْ
صَلَوَاتٌ مِنْ رَبِّهِمْ وَ رَحْمَةٌ، وَ أَوْلِيَاؤُكَ هُمُ الْمُتَهْتَدُونَ]؛^۱

... دوستان او در زمان غیبتش خوار و زبون می‌شوند،
سرهای آنها چون سرهای ترک و دیلم هدیه فرستاده
می‌شود، آنها کشته می‌شوند، سوزانیده می‌شوند و تا زنده
هستند با ترس و وحشت و اضطراب زندگی می‌کنند.
زمین از خون آنها گلگون می‌شود، ناله و فریاد در میان
زنهای آنها آشکار می‌شود، آنها دوستان واقعی من
هستند.

من به وسیله آنها امواج فتنه‌های تیره و تار را که چون
تیرگی شب در افق زندگی ظاهر می‌شود، دفع می‌کنم.
و به وسیله آنها اضطرابات را رفع می‌کنم و سختی‌ها و

۱. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۳۸۷.

رفتاری‌ها را کشف می‌کنم.

نہا، بر آنهاست صلوات و رحمت از پروردگارشان و
ها هستند هدایت‌یافتگان.]»

در روایتی دیگر که بیانگر بهره‌مند شدن منتظران از ایمان
ی است، از امام عسکری (ع) چنین نقل شده است که
مود:

نَّ اِبْنِي هُوَ الْقَائِمُ مِنْ بَعْدِي وَ هُوَ الَّذِي تَجْرِي فِيهِ سُنَنُ
نَبِيَّائِ بِالْتَّعْمِيرِ وَ الْغَيْبَةِ حَتَّى نَقْسُوا قُلُوبَ يَطُولُ الْأَمَدَ فَلَا
سَتْ عَلَى الْقَوْلِ بِهِ إِلَّا مَنْ كَتَبَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ فِي قَلْبِهِ
إِيْمَانَ وَأَيْدَهُ بِرُوحٍ مِنْهُ؛^۱

پسرم امام قائم پس از من است و آنچه از سنت‌های
ی در زمینه طول عمر و غیبت درباره پیامبران جاری
سده است درباره او جریان می‌یابد تا جایی که به علت
لانی شدن غیبتش، دل‌ها سخت و تیره می‌شود. و جز
ا که خداوند ایمان را در قلوبشان قرار داده و یاریشان

نبات الهداة، ج ۳، ص ۴۸۸، ح ۲۰.

کرده، کسی دیگر بر اعتقاد به او باقی نمی ماند».

* * *

امام جعفر صادق (ع) در روایتی دیگر می فرماید:

«الْمُؤْمِنُونَ يُبْتَلَوْنَ، ثُمَّ يُمَيِّزُهُمُ اللَّهُ عِنْدَهُ. إِنَّ اللَّهَ لَمْ يُؤْمِنِ الْمُؤْمِنِينَ مِنْ بَلَاءِ الدُّنْيَا وَ مَرَاتِرِهَا، وَ لَكِنَّهُ آمَنَهُمْ مِنَ الْعَمَى وَ الشَّقَاءِ فِي الْآخِرَةِ. كَانَ الْحُسَيْنُ بْنُ عَلِيٍّ ^{عَلَيْهِ السَّلَامُ} يَضَعُ قَتْلَاهُ بَعْضُهُمْ عَلَى بَعْضٍ ثُمَّ يَقُولُ: قَتَلْنَا قَتْلَى النَّبِيِّنَ وَ آلِ النَّبِيِّينَ!»

مؤمنین به شدت مبتلا می شوند تا خداوند آنها را مورد آزمایش قرار دهد، که خداوند آنها را از بلاها و تلخی های دنیا امان نداده است، بلکه آنها را از کوری و شقاوت آخرت امان داده است که حسین بن علی (ع) - در روز عاشورا - کشته های خود را روی یکدیگر قرار می داد و می گفت: کشته های ما کشته های پیامبران و آل پیامبران است.»

امام صادق (ع) اشاره می کند به اینکه سرور شهیدان حضرت ابو عبد الله الحسین (ع) از این حُسن عاقبت که او و یارانش را نصیب شده بود، اظهار خوشوقتی می کرد.

۱. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۳۸۲.

حضرت باقرالعلوم (ع) درباره شرایط سخت آن زمان فرمودند:

«إِذَا اشْتَدَّتِ الْحَاجَةُ وَالْفَاقَةُ وَانْكَرَ النَّاسُ بَعْضُهُمْ بَعْضاً فَعِنْدَ ذَلِكَ تَوَقَّعُوا هَذَا الْأَمْرَ صَبَاحاً وَمَسَاءً؛

وقتی که فقر و نیازمندی شدت یابد و مردم یکدیگر را نکار کنند، در آن زمان صبح و شام منتظر ظهور باشید.»
راوی می گوید: فقر و نیازمندی را فهمیدیم که چیست. بنکه مردم یکدیگر را انکار کنند، یعنی چه؟ حضرت فرمودند:

يَأْتِي الرَّجُلُ أَخَاهُ فِي حَاجَةٍ فَيَلْقَاهُ بِغَيْرِ الْوَجْهِ الَّذِي كَانَ يَلْقَاهُ بِهِ وَ يُكَلِّمُهُ بِغَيْرِ الْكَلَامِ الَّذِي كَانَ يُكَلِّمُهُ؛^۱

سی برای رفع نیازی به برادر دینی اش مراجعه می کند لی او آن طور که قبلاً با او برخورد می کرد [وقتی حاجتی داشت] با او برخورد نمی کند و آن طور که قبلاً با او رف می زد، حرف نمی زند.»

بحارالانوار، ج ۵۲، ص ۱۸۵، ح ۹.

عبدالله بن سنان از امام صادق (ع) نقل می‌کند که فرمودند:

سَتُصِيبُكُمْ شُبُهَةٌ فَيَبْقَوْنَ بِلاَ عِلْمٍ يُرَى وَ لاَ إِمَامٍ هُدَى، لاَ يَنْجُو مِنْهَا إِلاَّ مَنْ دَعَا بِدُعَاءِ الْغَرِيقِ.
قُلْتُ: وَ كَيْفَ دُعَاءُ الْغَرِيقِ؟

قال: تُقُولُ: يا الله! يا رَحِيمُ! يا مُقَلَّبَ القُلُوبِ وَ الأَبْصارِ! ثَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.

فَقَالَ: إِنَّ اللهَ عَزَّ وَ جَلَّ مُقَلَّبُ القُلُوبِ وَ الأَبْصارِ وَ لَكِنْ قُلْ كَمَا أَقُولُ: يا مُقَلَّبَ القُلُوبِ ثَبَّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ!

عبدالله بن سنان گوید: حضرت امام صادق (ع) فرمودند: به زودی زمانی فرا می‌رسد که حق و باطل بر شما مشتبه می‌شود و باقی می‌مانید بدون نشانه‌ای و باقی می‌مانید بدون نشانه‌ای که ظاهر باشد و امامی که شما را هدایت کند. از آن فتنه نجات پیدا نمی‌کند، مگر کسی که با دعای غریق، خدا را بخواند.

من عرض کردم: دعای غریق چگونه است؟

حضرت فرمودند: می‌گویی: يا الله يا رَحْمَانُ يا رَحِيمُ يا مُقَلَّبَ

الْقُلُوبِ ثَبَّتَ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.^۱

پس من گفتم: يَا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ وَالْأَبْصَارِ ثَبَّتَ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.^۲

امام (ع) فرمودند: البته خداوند سبحان، دگرگون کننده

قلبها و چشمها است، اما همان طور که من می گویم،

بگو:

يَا مُقَلَّبَ الْقُلُوبِ ثَبَّتَ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ.»

* * *

حضرت امام باقر (ع) نیز در این باره فرمودند:

«لَتَمَحِضَنَّ يَا مَعْشَرَ الشَّيْعَةِ شَيْعَةَ آلِ مُحَمَّدٍ كَمَخِضِ الْكُحْلِ فِي

الْعَيْنِ، لِأَنَّ صَاحِبَ الْكُحْلِ يَعْلَمُ مَتَى يَقَعُ فِي الْعَيْنِ وَلَا يَعْلَمُ

مَتَى يَذْهَبُ؛ فَيُضْبِحُ أَحَدُكُمْ وَهُوَ يَرَى أَنَّهُ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنْ أَمْرِنَا

فَيُنْسِي وَ قَدْ خَرَجَ مِنْهَا، وَيُنْسِي وَهُوَ عَلَى شَرِيعَةٍ مِنْ أَمْرِنَا

فَيُضْبِحُ وَ قَدْ خَرَجَ مِنْهَا؛^۲

ی گروه شیعیان، شیعیان آل محمد (ص) ! به تحقیق شما

۱. ای بسیار دگرگون کننده دلها دل مرا بر دین خودت استوار فرما.

۲. ای بسیار دگرگون کننده دلها و چشمها، دل مرا به دین خودت استوار فرما.

۲. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۱۰۱، ح ۲.

مورد آزمایش و امتحان قرار خواهید گرفت، همانند
سرمه‌ای که در چشم آب می‌شود. چون کسی که سرمه
در چشم می‌کشد، می‌داند چه زمانی سرمه در چشمش
واقع می‌شود، اما نمی‌داند کی از آن خارج می‌گردد.
بنابراین یکی از شما صبحگاهان خود را بر راه و روش ما
می‌بیند، اما چون شامگاهان فرا می‌رسد، از راه ما خارج
شده است. و یا شامگاهان بر راه و روش ما است، اما
چون صبح فرا می‌رسد، از راه ما خارج شده است.»



پیامبر اکرم (ص) قرن‌ها قبل دربارهٔ یتیمی زمان غیبت
گوشزد کرده و فرموده‌اند:
«أَشَدُّ مِنْ يَتَمِ الْيَتِيمِ الَّذِي انْقَطَعَ عَنْ أَبِيهِ يُتَمُّ يَتِيمٍ انْقَطَعَ عَنْ
إِمَامِهِ وَلَا يَقْدِرُ عَلَى الْوُصُولِ إِلَيْهِ...»^۱

سخت‌تر از یتیمی آنکه از پدرش جدا شده، یتیمی آن
یتیمی است که از امامش بریده شده و نمی‌تواند به او
برسد [دسترسی به او ندارد]...».

۱. همان، ج ۲، ص ۲، ح ۱.

شیعه در عصر غیبت

امام باقر(ع) نیز در همین باره می‌فرمایند:

«كَأَنِّي بِكُمْ إِذَا صَعَّدْتُمْ تَجِدُوا أَحَدًا، وَرَجَعْتُمْ لَسَم تَجِدُوا أَحَدًا!»

گویی با چشم خود می‌بینم که بالا می‌روید کسی را نمی‌یابید، باز می‌گردید و کسی را نمی‌یابید.»

پیامبر اکرم(ص) دوره غیبت را قرین حیرت دانسته و

فرمودند:

«تَكُونُ لَهُ غَيْبَةٌ وَ حَيْرَةٌ تَضِلُّ فِيهَا الْأُمَّةُ!»

برای او غیبت و برای امت حیرتی خواهد بود که خیلی‌ها در آن دوران گمراه خواهند شد.»

همین تعبیر از امیرمؤمنان(ع) نیز نقل شده که در آخر آن

می‌افزایند:

«اقوامی که در آن گمراه شده و گروهی هدایت

۱. روزگار رهایی، ج ۱، ص ۲۲۰ - ۲۲۱.

۲. همان، ص ۲۳۵.

چهل حدیث

می‌یابند.»^۱

همچنین پیامبر اکرم (ص) می‌فرمایند:

«كَائِنٌ فِي أُمَّتِي مَا كَانَ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ حَذَوَ النَّعْلِ بِالنَّعْلِ وَ
الْقُدَّةِ لِقُدَّةٍ! وَإِنَّ الثَّانِي عَشَرَ مِنْ وُلْدِي يَغِيبُ حَتَّى لَا يُرَى!»^۲

آنچه در میان بنی اسرائیل واقع شده در میان امت من
نیز مو به مو واقع خواهد شد. دوازدهمین فرزند من از
دیده‌ها غایب می‌گردد و دیده نمی‌شود».

آنچه در میان بنی اسرائیل روی داده بود که موجب
سرگردانی و حیرت آنها شده بود، غیبت نخستین سبط آنها
«لاوی بن برخیا» بود که مدتی بس دراز غیبت کرد و سپس
به سوی قوم خود بازگشت و دین خدا را بعد از مندرس
شدن از نو زنده ساخت. با پادشاه ستمگری به نام «قرسیطا»
جنگ کرده، بر او پیروز شد. به علاوه حوادثی در میان آنها
روی داد که با حوادث امت اسلامی شباهت فراوان داشت.
که یکی از آنها انتظار ظهور مسیح (ع) است که از روز
ثلثیدن نوید آن تا به امروز انتظار می‌کشند.

۱. همان.

۲. همان، ص ۳۳۶.

حضرت امیرالمؤمنین (ع) هم در این باره فرمودند:
«كَمَا تَاهَتْ بَنُو إِسْرَائِيلَ عَلَى عَهْدِ مُوسَى. وَبِحَقِّ أَقْوَالٍ: لِيُضَعَفَنَّ
عَلَيْكُمْ التَّيْهُ مِنْ بَعْدِي بِإِضْطِهَادِكُمْ وَوَلَدِي أضعافَ مَا تَاهَتْ بَنُو
إِسْرَائِيلَ!!»^۱

حیران و سرگردان شوید، آن سان که بنی اسرائیل در
عهد موسی سرگردان شدند. به حقّ می گویم: سرگردانی
شما چندین برابر سرگردانی آنها خواهد بود و آن در اثر
ستم‌هایی است که بر فرزندان من روا خواهید داشت».

همچنین امام صادق (ع) فرمودند:
«يَكُونُ لَهُ غَيْبَةٌ وَ حَيْرَةٌ حَتَّى يَضِلَّ الْخَلْقُ عَنْ أَدْيَانِهِمْ»^۲

برای او غیبت و حیرتی هست که مردمان از دین خود
برمی گردند و گمراه می شوند».

با کمال تأسّف ما در چنین شرایطی زندگی می کنیم و
بیشتر مردمان از دین و آیین خود بازگشته‌اند، به خدا پناه

۱. همان، ص ۳۳۷.

۲. همان، ص ۳۳۸.

می‌بریم از این امتحان بزرگی که برای ما روی داده است.
روایت زیبایی از امام صادق (ع) درباره شرایط زمان غیبت
و محن آن دوره نقل شده است، ایشان فرمودند:

«يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يُصِيبُهُمْ فِيهِ سَبْطَةٌ، يَأْرَزُ الْعِلْمُ فِيهَا كَمَا
تَأْرَزُ الْحَيَّةُ فِي حُجْدِهَا. فَبَيْنَا هُمْ كَذَلِكَ عَلَيْهِمْ نَجْمُهُمْ؛

برای مردم روزگاری فرا می‌رسد که همگان دچار تب
و لرز می‌گردند، علم و دانش در آن ایام در هم پیچیده
شود، آن سان که مار در لانه خود، به دور خود می‌پیچد.
در آن هنگام ستاره آنها طلوع می‌کند.»

از امام صادق (ع) پرسیده شد: فَمَا السَّبْطَةُ؟

«فَقَالَ: فِتْرَةُ النَّعَاسِ وَالضَّعْفِ: كُونُوا عَلَى مَا أَنْتُمْ عَلَيْهِ حَتَّى
يُطْلِعَ اللَّهُ نَجْمَكُمْ؛^۱

فرمودند: روزهای فترت، که همگان دچار ضعف و
سستی می‌گردند. در آن ایام بر عقاید خود استوار باشید
تا خداوند ستاره شما را ظاهر گرداند.»

۱. همان، ص ۳۴۰.

شیعه در عصر غیبت

روایت تکان‌دهنده‌ای از امام رضا(ع) در این باره نقل شده است، ایشان فرمودند:

«لَا بُدَّ لِلنَّاسِ مِنْ فِتْنَةٍ صَمَاءٍ صَيْلِمٍ، يَسْقُطُ فِيهَا كُلُّ بَطَانَةٍ وَ وَلِيَجَةِ، وَ ذَلِكَ عِنْدَ فَقْدَانِ الرَّابِعِ مِنَ وُلْدِي؛^۱

برای مردمان فتنه‌ای کوبنده و آشوبی کمرشکن است که پرده‌ها برداشته می‌شود، دوستی‌ها و خویشاوندی‌ها از بین می‌رود و آن هنگامی است که چهارمین فرزند من از دیده‌ها ناپدید شود».

* * *

امام جواد(ع) نیز در این باره فرمودند:

«إِنَّهَا سَتَكُونُ حَيْرَةً. لَوْ عُيِّنَ لِهَذَا الْأَمْرِ وَقْتُ لَقَسَتِ الْقُلُوبُ. وَ لَرَجَعَ عَامَّةُ النَّاسِ عَنِ الْإِسْلَامِ، وَلَكِنْ قَالُوا: مَا أَسْرَعَهُ! وَ مَا أَقْرَبَهُ! تَأَلَّفَا لِقُلُوبِ النَّاسِ، وَ تَقْرِيْبًا لِلْفَرَجِ؛^۲

حیرت و سرگردانی خواهد بود. اگر برای این امر وقتی تعیین شود دل‌ها را قساوت می‌گیرد و توده‌مردمان از

۱. همان، ص ۳۴۳.

۲. همان، ص ۳۴۳.

اسلام بر می گردند. ولی گفته اند: چه زود است؟! چقدر نزدیک است؟! تا دل مردم آرام بگیرد و فرج نزدیک شود».

یکی از اصحاب امام جواد(ع) از آن حضرت پرسید: امام بعد از شما کیست؟ فرمودند:

«ابنِ عَلِيٍّ، وَ ابنا عَلِيٍّ؛

پسرم علی (امام هادی) و دو فرزندش (پسرش: امام حسن عسکری، و نواده اش: حضرت مهدی).

آنگاه مدتی سرش را پایین انداخت و بعد از آن سرشان را بلند کردند و فرمودند:

حیرت و سرگردانی خواهد بود. گفتند: اگر چنین روزگاری پیش آمد، پس باید به کجا روی آورد؟! مدتی سکوت کردند و سپس فرمودند: به هیچ طرف، نه هرگز. این جمله را سه بار تکرار کردند.

یک بار دیگر پرسیدند به کجا روی بیاوریم؟! فرمودند به سوی مدینه. گفتند: کدام مدینه؟ فرمودند: همین مدینه. مگر مدینه دیگری هست؟!^۱

از پاسخ امام(ع)، سختی و دشواری فرار از فتنه های

۱. همان، ص ۳۴۴.

شیعه در عصر غیبت

زمان غیبت روشن می‌شود که امام (ع) می‌فرمایند: به هیچ طرف. چنان‌که امروز می‌بینیم همه اقطار و اکناف جهان را فتنه‌ها فرا گرفته، راه فرار و نجاتی نمانده است. دل‌ها را قساوت و زمین و زمان را جنایت فرا گرفته است.

* * *

همچنین امام باقر (ع) درباره امتحان مردمان می‌فرمایند:
«وَاللّٰهُ لَتُمَيِّزَنَّ، وَاللّٰهُ لَتَمْحَضَنَّ، وَاللّٰهُ لَتُغْرِبُنَّ كَمَا يُغْرِبُ الزُّوَانُ
مِنَ الْقَمَحِ؛

سوگند به خدا، آزموده می‌شوید، امتحان می‌شوید، غربال می‌شوید، آن سان که گندم غربال می‌شود و از شلمک جدا می‌گردد»^۱.

همین مضمون از امام صادق (ع) نیز روایت شده، با این تفاوت که در آخر آن می‌افزاید: از شما جز اندک اندک باقی نمی‌ماند. آنگاه دست مبارکش را به نشان ناچیز بودن تعداد آنها فشرد. سؤال شد: چند نفر از عرب همراه قائم (عج) خواهد بود؟ فرمودند: تعداد بسیار ناچیز. گفته شد: به خدا

۱. همان، ص ۳۶۶.

سوگند که افرادی که چنین روزی را انتظار می‌کشند از عرب‌ها، بسیار زیاد هستند! فرمودند: به ناگزیر باید آزموده شوند، امتحان شوند، غربال شوند که مردمان بسیاری از غربال فرو می‌ریزند و تعداد بسیار کمی از عرب همراه قائم (عج) باقی می‌مانند.»^۱



در روایت دیگری از امام باقر (ع) می‌خوانیم که:

«لَا يَكُونُ ظُّ الَّذِي تَنْتَظِرُونَ حَتَّى تَكُونُوا كَالْمَعْرِزِ الْمَوَاةِ الَّتِي لَا يُبَالِي الْخَابِسُ أَيْنَ يَضَعُ يَدَهُ مِنْهَا! لَيْسَ لَكُمْ شَرَفٌ تُشْرَفُونَ، وَ لَا سَنَدٌ تُسْنَدُونَ إِلَيْهِ أَمْرُكُمْ»^۲

آن فرجی که شما انتظار می‌کشید واقع نمی‌شود، مگر بعد از آنکه شما چون بز ذبح شده باشید که دیگر قصاب اعتنایی نمی‌کند که دست به کدام عضو آن بزند! آری ستمگران شما را ارجی نمی‌نهند و شما پناهگاهی پیدا نمی‌کنید که امر خود را به او مستند سازید.»

۱. همان، ص ۳۶۶.

۲. همان، ص ۳۷۴.

شیعه در عصر غیبت

از مطالعه این روایات، سختی و شدت دوران غیبت را به خوبی می‌توان درک کرد. ائمه (ع) شرایط این دوران را به روشنی و وضوح می‌دیدند و آنها می‌دانستند که بر سر شیعیان‌شان چه خواهد آمد به همین دلیل هم تمام آنچه که شاهد آن خواهند بود و آنچه که باید برای رهایی از ابتلائات این دوران باید انجام دهند صریح و آشکار بیان داشتند از همین روست که باز هم امام باقر (ع) در روایت دیگری می‌فرمایند:

«إِنَّ حَدِيثَكُمْ هَذَا لَتَشْمَزُ مِنْهُ الْقُلُوبُ، قُلُوبُ الرِّجَالِ. فَانْبُدُوا إِلَيْهِمْ نَبْذًا فَمَنْ أَقْرَبَ بِهِ فَزِيدُوهُ، وَمَنْ أَنْكَرَهُ فَذَرُوهُ! لَا بُدَّ أَنْ تَكُونَ فِتْنَةٌ يَسْقُطُ فِيهَا كُلُّ بَطَانَةٍ وَوَلِيَجَةِ حَتَّى يَسْقُطَ فِيهَا مَنْ يَشُقُّ الشُّعْرَةَ بِشَعْرَتَيْنِ حَتَّى لَا يَبْقَى إِلَّا نَحْنُ وَشِيعَتُنَا؛

این سخنان قلب‌های شما را مشمز می‌کند، دل مردمان از این حرف‌ها تنگ می‌شود، شما متن گفتار ما را به آنها القاء کنید، هر کس آنها را بپذیرد برای او بیشتر نقل کنید و هر کس رد کند او را ترک کنید. به ناچار فتنه‌ای به پا خواهد شد که هر گونه دوستی و خویشی از بین خواهد رفت در آن فتنه بزرگ همه سقوط می‌کنند، حتی آدم حاذقی که بتواند یک تار مو را به دو نیم تقسیم کند در

آن امتحان الهی رفوزه می‌شود، جز ما و شیعیان خالص
ما کسی نمی‌ماند»^۱.

اینجاست که باید گفت: بار خدایا ما را از این آزمون‌های
سخت، سربلند بیرون بیاور. اگر شرایط دوران غیبت این
قدر سخت و دشوار است، اما در مقابل جبل‌الله پروردگار
که ولایت ائمه (ع) است بسیار محکم و ناگسستنی است،
پس خوشا به حال شیعیانی که چنگ در محبت اهل بیت (ع)
انداخته‌اند و حقیقتاً منتظر امام مهربان خود هستند.



امام جعفر صادق (ع) در روایت دیگری می‌فرمایند:
«وَاللّٰهُ لَتُكْسَرَنَّ كَسْرَ الزُّجَاجِ! وَ اِنَّ الزُّجَاجَ لِيُعَادُ فَيَعُوْدُ كَمَا كَانَ.
وَ اللّٰهُ لَتُكْسَرَنَّ كَسْرَ الْفَخَّارِ، وَ اِنَّ الْفَخَّارَ لَا يَعُوْدُ كَمَا كَانَ!»

به خدا سوگند که شکسته می‌شوید همچون شکسته شدن
شیشه، با این تفاوت که شیشه شکسته شده به حالت اولیه
برمی‌گردد، شما شکسته می‌شوید همانند شکسته شدن

۱. همان، ص ۳۷۵.

سفال که دیگر به حالت اولیه بر نمی گردد.»^۱

* * *

امام رضا(ع) هم در روایت دیگری می فرمایند:
«لَا يَكُونُ مَا تُمَدُّونَ إِلَيْهِ أَعْنَاقُكُمْ حَتَّى تُمَيِّزُوا وَ تُمَحَّصُوا فَلَا
بَقِيَّ مِنْكُمْ إِلَّا الْقَلِيلُ، مِصْدَاقًا لِقَوْلِهِ تَعَالَى: [الْم، أَحْسِبَ النَّاسُ
أَنْ يَتْرَكُوا أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا وَ هُمْ لَا يُفْتَنُونَ؟] ^۲ ثُمَّ قَالَ لِصَاحِبِهِ
مَذْكُورٍ: مَا الْفِتْنَةُ؟ قَالَ: جُعِلَتْ فِدَاكَ، الَّذِي عِنْدَنَا أَنَّ الْفِتْنَةَ
فِي الدِّينِ. فَقَالَ: يُفْتَنُونَ كَمَا يُفْتَنُ الذَّهَبُ. يُخْلَصُونَ كَمَا يُخْلَصُ
ذَهَبٌ!»^۳

نچه گردن‌هایتان را در انتظار آن دراز می‌کنید واقع
خواهد شد، مگر بعد از آنکه آزمایش شوید و امتحان
شوید و از بوته امتحان جز افراد بسیار کم پیروزمندانه
رون نمی‌آیند، چنانکه خدای تبارک و تعالی می‌فرماید:
لف، لام، میم. آیا مردم پنداشته‌اند که با گفتن اینکه
مان آورده‌ایم فروگذار می‌شوند و مورد فتنه و آزمایش

همان، ص ۳۷۸.

سوره عنکبوت، آیه ۱.

روزگار رهایی، ج ۱، صص ۳۸۹-۳۹۰.

قرار نمی‌گیرند؟] آنگاه به یکی از اصحاب به نام «معمّر بن خلّاد» خطاب کرده فرمود: فتنه چیست؟ گفت: جانم به فدای تو شود، آنچه ما می‌دانیم این است که امتحانی در دین واقع شود. فرمود:

چون طلا گداخته می‌شوید، و مانند طلای ناب از ناخالصی‌ها پاک می‌شوید.»

پاداش شیعه

طبق سنت حضرت پروردگار، هیچ عملی بلکه هیچ نیتی برای انجام عملی، بدون جزا نخواهد بود. از فضل و رحمت ربّ العالمین این است که جزای هر کس را در قبال اعمال و نیاتش به او باز گرداند که نیکوکاران را خوشایند و گواراست و بدکاران و سیاهکاران را تلخ و ناخوشایند خواهد بود. از همین رو خداوند تعالی برای شیعیانی که در دوره سیاه غیبت به نور ایمان هدایت شده‌اند و تمامی سختی‌های این دوره را تحمل کرده‌اند پاداش‌های درخور خواهد داد.

ما در این بخش به ذکر چند روایت ارزشمند از ائمه دین (ع) در این باره می‌پردازیم.

در ابتدا به بخشی از دعای امام سجّاد (ع) برای شیعیان حقیقی در روز عرفه اشاره می‌کنیم.

«... اللَّهُمَّ فَأَوْزِعْ لَوْلِيكَ شُكْرَ مَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيهِ، وَ أَوْزِعْنَا مِثْلَهُ فِيهِ، وَآتِهِ مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا، وَ افْتَحْ لَهُ فَتْحًا يَسِيرًا، وَ أَعِنُّهُ بِرُكْنِكَ الْأَعَزِّ، وَ أَشَدِّدْ أَرْزَهُ،

... وَاجْعَلْنَا لَهُ سَامِعِينَ مُطِيعِينَ، وَ فِي رِضَاهُ سَاعِينَ، وَ إِلَى نُصْرَتِهِ وَ الْمُدَافَعَةِ عَنْهُ مُكْنِفِينَ، وَ إِلَيْكَ وَ إِلَى رَسُولِكَ - صَلَوَاتُكَ اللَّهُمَّ عَلَيْهِ وَ آلِهِ - بِذَلِكَ مُتَقَرِّبِينَ. اللَّهُمَّ وَ صَلِّ عَلَى أَوْلِيَانِهِمُ الْمُعْتَرِفِينَ بِمَقَامِهِمْ، الْمُتَّبِعِينَ مِنْهُمْ، الْمُقْتَفِينَ آثَارَهُمْ، الْمُسْتَمْسِكِينَ بِعُرْوَتِهِمْ، الْمُتَمَسِّكِينَ بِوَلَايَتِهِمْ، الْمُؤْتَمِّينَ بِإِمَامَتِهِمْ، الْمُسْلِمِينَ لِأَمْرِهِمْ، الْمُجْتَهِدِينَ فِي طَاعَتِهِمْ، الْمُنتَظِرِينَ أَيَّامَهُمْ، الْمَادِّينَ إِلَيْهِمْ أَعْيُنَهُمْ، الصَّلَوَاتِ الْمُبَارَكَاتِ الزَّكَايَاتِ النَّامِيَاتِ الْغَادِيَاتِ الرَّائِحَاتِ، وَ سَلِّمْ عَلَيْهِمْ وَ عَلَيِ أَرْوَاحِهِمْ، وَ اجْمَعْ عَلَى التَّقْوَى أَمْرَهُمْ، وَ أَصْلِحْ لَهُمْ شُؤُونَهُمْ، وَ تَبَّ عَلَيْهِمْ؛

... الها، ولی خود را به سپاس آنچه بر او انعام کردی الهام کن، و ما را نیز به شکر نعمت وجود رهبر برحق ملهم نما، و از نزد خویش قدرتی یاری دهنده به او ببخش، و درهای کامیابی را سهل و آسان به رویش باز کن، و او را به قوی ترین تکیه گاه خود مدد ده، و او را پشت گرم ساز.

... و ما را از گوش دهندگان و اطاعت کنندگان وی قرار

«... اللَّهُمَّ فَأَوْزِعْ لَوْلِيكَ شُكْرَ مَا أَنْعَمْتَ بِهِ عَلَيَّ، وَ أَوْزِعْنَا مِثْلَهُ فِيهِ، وَآتِهِ مِنْ لَدُنْكَ سُلْطَانًا نَصِيرًا، وَ افْتَحْ لَهُ فَتْحًا يَسِيرًا، وَ أَعِنهُ بِرُكْنِكَ الْأَعَزِّ، وَ أَشَدِّدْ أَرْزَهُ،

... وَاجْعَلْنَا لَهُ سَامِعِينَ مُطِيعِينَ، وَ فِي رِضَاهُ سَاعِينَ، وَ إِلَى نُصْرَتِهِ وَ الْمُدَافَعَةِ عَنْهُ مُكْنِفِينَ، وَ إِلَيْكَ وَ إِلَى رَسُولِكَ -
صَلَوَاتُكَ اللَّهُمَّ عَلَيْهِ وَ آلِهِ - بِذَلِكَ مُتَقَرِّبِينَ. اللَّهُمَّ وَ صَلِّ عَلَى
أَوْلِيَانِهِمُ الْمُعْتَرِفِينَ بِمَقَامِهِمْ، الْمُتَّبِعِينَ مِنْهُمْ، الْمُتَّقِرِّبِينَ إِلَيْكَ

شیعه در عصر غیبت

ده، و در راه خشنودی حضرتش پوینده، و در یاری و
فدای او مددکار قرار ده، و بدین ترتیب به حضرت
و رسول بزرگوارت - که درودت بر او و آتش باد -
قرب جوئیم. الها، و بر دوستان ایشان درود فرست که به
قامشان اعتراف دارند، و پیرو راهشان هستند، و دنباله‌رو
نارشان، و چنگ زننده به دستاویزشان، و متمسک به
لایتشان، و اقتدا کننده به امامتشان، و تسلیم امرشان،
کوشنده در فرمانبرداریشان، و منتظر حکومتشان، و
چشم دوخته بر ایشانند، درودهای پربرکت و پاکیزه و
زاینده‌ای که صبحگاهان و شامگاهان در رسند، و درود
رست بر ایشان و بر ارواحشان، و کارشان را بر اساس
قوا فراهم آور، و احوالشان را به سامان آر، و توبه آنان
را قبول فرما.»

ایشان به زبان وحی، از خدای عزوجل می‌خواهد که بر

نشان درود فرستند:

لَهُمْ صَلِّ عَلَىٰ أَوْلِيَانِهِمْ...

ه راستی که چه پاداشی نیکوتر از اینکه خداوند شیعه‌ای
را مصداق «اولیاء» قرار دهد و در حق او دعای امام
بزرگوارش را به کرسی اجابت نشاند. چه پاداشی

ارزنده‌تر از آن است که خداوند به بنده‌ای درود فرستد، امید که ارزش و مقام و جایگاه شیعیگی خود را بهتر و بیشتر بدانیم و قلب مولایمان امام زمان (ع) را خوشنود نماییم چرا که خوان نعمت پروردگار گسترده است و همه را برای بهره بردن از آن فرا خوانده‌اند پس این خود ماییم که باید انتخاب کنیم:

«إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا»^۱

* * *

امام محمدباقر (ع) پس از اعمال حجّ به جابر جعفی فرمودند:

«... وَإِذَا كُنْتُمْ كَمَا أَوْصَيْنَاكُمْ وَلَمْ تَعِدُوا إِلَى غَيْرِهِ فَمَاتَ مِنْكُمْ مَيِّتٌ قَبْلَ أَنْ يَخْرُجَ قَائِمُنَا كَانْ شَهِيدًا وَمَنْ أَدْرَكَ قَائِمُنَا مَعَهُ كَانْ لَهُ أَجْرُ شَهِيدٍ وَمَنْ قَتَلَ بَيْنَ يَدَيْهِ عَدُوًّا لَنَا كَانْ لَهُ أَجْرُ عَشْرِينَ شَهِيدًا»^۲

... اگر شما به دستورات ما بدون کم و کاست عمل

۱. سوره انسان، آیه ۳: «ما راه را به او (انسان) نشان دادیم، خواه شاکر باشد، یا ناسپاس.»

۲. امالی طوسی، ج ۱، صص ۲۳۶ - ۲۳۷.

کردید، هرگاه کسی از شما پیش از ظهور قائم ما در این حال بمیرد شهید از دنیا رفته و اگر او را درک کند و در رکابش کشته شود ثواب دو شهید را دارد و اگر در رکابش یکی از دشمنان ما را به قتل برساند ثواب بیست شهید را دارد».



همچنین مولای بزرگوار ما، امام سجّاد(ع) به ابو خالد کابلی درباره پاداش شیعیان در آخر الزّمان چنین فرمودند:

«... جَعَلَهُمْ فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ بِمَنْزِلَةِ الْمُجَاهِدِينَ بَيْنَ يَدَي رَسُولِ اللَّهِ بِالسَّيْفِ أَوْلِيكَ الْمُخْلِصُونَ حَقًّا وَ شِيعَتَنَا صِدْقًا وَ الدُّعَاءُ إِلَيَّ بَيْنَ اللَّهِ عَزَّ وَجَلَّ سِرًّا وَ جَهْرًا؛

خداوند مردم آن زمان را به منزله کسانی قرار داده که در راه خدا و در پیشگاه پیامبر(ص) با شمشیر جهاد و مبارزه می کنند. آنان حقیقتاً افراد با اخلاص و شیعیان صادق ما هستند و آنان دعوت کنندگان به سوی دین خدا به طور سِرّی و علنی هستند».^۱

۱. منتخب الاثر، ص ۲۴۴.

در روایت دیگری فضل بن شاذان، با اسنادش از جابر، و او از امام باقر(ع) روایت کرده که فرمود:

«يَأْتِي عَلَى النَّاسِ زَمَانٌ يَغِيبُ عَنْهُمْ إِمَامُهُمْ، فَطُوبَى لِلثَّابِتِينَ عَلَى أَمْرِنَا فِي ذَلِكَ الزَّمَانِ، إِنَّ أَدْنَى مَا يَكُونُ لَهُمْ مِنَ الثَّوَابِ أَنْ يُنَادِيَهُمُ الْبَارِي، جَلَّ جَلَالُهُ، فَيَقُولُ: عِبَادِي وَإِمَائِي! آمَنْتُمْ بِسِرِّي وَصَدَّقْتُمْ بِغَيْبِي، فَأَبَشِرُوا بِحُسْنِ الثَّوَابِ مِنِّي، فَأَنْتُمْ عِبَادِي وَإِمَائِي حَقًّا، مِنْكُمْ أَتَقَبَّلُ، وَعَنْكُمْ أَعْفُو، وَلَكُمْ أُغْفِرُ، وَبِكُمْ أَسْقِي عِبَادِي الْغَيْثَ وَأُدْفَعُ عَنْهُمْ الْبَلَاءَ، لَوْلَاكُمْ لَأَنْزَلْتُ عَلَيْهِمْ عَذَابِي؛

برای مردم زمانی فرا می‌رسد که امامشان از آنها ناپدید می‌شود، خوشا به حال آنان که در آن زمان در امر ما ثابت و پا برجا باشند، کمترین پاداشی که آنها دارند، این است که خداوند متعال آنها را ندا می‌کند و می‌فرماید:

ای بندگان من و ای کنیزان من! شما به راز نهفته من ایمان آوردید و غیب پوشیده مرا تصدیق کردید، پس بشارت باد بر شما با پاداشی نیکو از من، شما بنده حقیقی و کنیز واقعی من هستید. من فقط از شما می‌پذیرم، فقط شما را مورد عفو و مغفرت خود قرار می‌دهم، من به خاطر شما باران می‌فرستم و به جهت شما بلا را از بندگان دفع

شیعه در عصر غیبت

می‌کنم، اگر شما نبودید بر آنها عذاب می‌فرستادم». جابر می‌گوید: عرض کردم ای پسر پیامبر! بهترین میوه‌ای که مؤمن در آن روزگار می‌تواند انتخاب کند چه میوه‌ای است؟ فرمود:

حِفْظُ اللُّسَانِ وَ لُزُومُ الْبَيْتِ؛

واظبت بر زبان و در خانه نشستن»^۱.

شیخ صدوق نیز این حدیث را با سند دیگری به همین بیر از امام باقر(ع) روایت کرده است.^۲

امام سجّاد(ع) هم در روایت دیگری فرمودند:
مَنْ ثَبَّتَ عَلَيَّ وَ لَإِيَّتِنَا فِي غَيْبَةِ قَائِمِنَا، أُعْطَاهُ اللهُ أَجْرَ أَلْفِ شَهِيدٍ
لِ شُهَدَاءِ بَدْرٍ وَ أَحَدٍ؛^۳

سی که در زمان غیبت قائم ما(ع) بر ولایت ما ثابت و توار بماند، خداوند به او پاداش هزار شهید از شهیدان

کفایة المهتدی: برگ ۵۴ و کشف الحق، ص ۱۶۱.

کمال الدین، ج ۱، ص ۳۳۰.

کشف الغمّة، ج ۳، ص ۳۱۲.

بَدْر و أَحَد عطا می فرماید.»

در روایت دیگری امام سجّاد(ع) فرمودند:

«إِذَا قَامَ قَائِمُنَا أَذْهَبَ اللَّهُ عَزَّوَجَلَّ عَنْ شِيعَتِنَا الْعَامَّةَ وَجَعَلَ قُلُوبَهُمْ كَزُبُرِ الْحَدِيدِ وَجَعَلَ قُوَّةَ الرَّجُلِ مِنْ مِنْهُمْ قُوَّةَ أَرْبَعِينَ رَجُلًا وَ يَكُونُونَ مَكَارِمَ الْأَرْضِ وَ سَنَامِهَا...!»

هنگامی که قائم ما قیام کند، خداوند آفت را از شیعیان ما بر می دارد، و قلب های آنان را مانند پاره های آهن قرار می دهد و نیروی یک مرد را مساوی با چهل نفر قرار می دهد و این ها حاکمان روی زمین هستند...».

در روایتی دیگر پیامبر اکرم(ص) می فرمایند:

«لَسَوْ تَعْلَمُونَ مَا لَكُمْ فِي مَقَامِكُمْ بَيْنَ عَدُوِّكُمْ، وَ صَبْرِكُمْ عَلَى مَا تَسْمَعُونَ مِنَ الْأَذَى، لَقَرَّتْ أَعْيُنُكُمْ!»

اگر شما می دانستید که زندگی شما در میان دشمنان و شکیبایی شما بر آزار آنها چه فضیلتی برای شما دارد،

۱. بحار الانوار، ج ۵۲، ص ۳۲۷.

یده‌هایتان روشن می‌شد».

* * *

امام جعفر صادق (ع) فرمودند:

مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكُونَ مِنْ أَصْحَابِ الْقَائِمِ ^{الْقَائِمِ} فَلْيَنْتَظِرْ وَلْيَعْمَلْ
لِوَرَعٍ وَمَحَاسِنِ الْأَخْلَاقِ وَهُوَ مُنْتَظَرٌ. فَإِنْ مَاتَ وَقَامَ الْقَائِمُ
^{لَهُ} بَعْدَهُ، كَانَ لَهُ مِنَ الْأَجْرِ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ أَدْرَكَهُ. فَجِدُّوا وَ
نَظَرُوا. هَنِيئاً لَكُمْ آيَتُهَا الْعِصَابَةُ الْمَرْحُومَةِ؛

ر کس از اینکه جزء یاران حضرت قائم (ع) باشد، شاد
خوشحال می‌شود، باید منتظر باشد و در حال انتظار
ل و رع و عمل به نیکی‌های اخلاقی باشد. پس اگر (در
نین حالی) از دنیا برود و حضرت قائم (ع) پس از او
هور فرمایند، پاداشی همچون پاداش کسانی که ایشان
درک کرده‌اند، خواهد داشت. پس (حال که چنین
ت) بکوشید و در انتظار باشید. گوارایتان باد ای گروه
رد رحمت قرار گرفته!»

* * *

امام جعفر صادق (ع) نیز در روایتی می‌فرمایند:
«إِنَّ مَنْ أَنْتَظَرَ أَمْرَنَا، وَ صَبَرَ عَلَى مَا يَرَى مِنَ الْأَذَى وَالْخَوْفِ،
هُوَ غَدَاً فِي زُمْرَتِنَا!»^۱

کسی که منتظر امر ما باشد و بر آنچه در این راه از آزار
و ترس و وحشت می‌بیند صبر کند، فردا (روز رستاخیز)
در جرگه ما خواهد بود.»

* * *

امیر مؤمنان (ع) هم در روایتی دیگر می‌فرمایند:
«بِمَهْدِينَا تَنْقَطِعُ الْحُجُبُ، فَهُوَ خَاتِمُ الْأُمَمِ، وَ مُنْقِذُ الْأُمَّةِ، وَ مُنْتَهَى
النُّورِ وَ غَامِضُ السَّرِّ، فَلِيَهْنَأُ مَنْ اسْتَمْسَكَ بِعُرْوَتِنَا، وَ حُشِرَ عَلَى
مَحَبَّتِنَا!»

به سبب مهدی ما، حجت‌ها تمام می‌شود؛ و همو آخرین
امامان، رهایی‌بخش امت، نهایت نور و راز پوشیده است.
هر کس به ریسمان ما چنگ زند، شادمان باشد و [در
قیامت] با مهر و محبت ما برانگیخته شود.»

۱. روزگار رهایی، ج ۱، صص ۳۸۱-۳۸۲.

همچنین امام جعفر صادق (ع) در این باره می‌فرمایند:
«مَنْ مَاتَ عَلَى حُبِّ آلِ مُحَمَّدٍ مَاتَ شَهِيداً وَمَنْ مَاتَ عَلَى
بُغْضِ آلِ مُحَمَّدٍ لَمْ يَشُمَّ رِيحَ الْجَنَّةِ»
کسی که با محبت آل محمد (ص) از دنیا برود پاداش
شهید خواهد داشت، و کسی که با دشمنی آل محمد (ص)
میرد، عطر بهشت به مشام او نخواهد رسید».

امام زمان (ع) و شیعیانش

به عنوان حسن ختام کتاب بخش‌هایی از توقیعات و نرمایشات آقا و مولایمان، امام زمان، ارواحنا لتراب مقدمه لفداء، را می‌آوریم. زیرا خوب می‌دانیم که قلوب شیعیان مخلص امام علی (ع) و اولاد بزرگوارشان از خواندن سطور نذشته این کتاب مالا مال از خوف و رجا گردیده است. صوف از شدت و سختی، امتحان و ابتلائات و رجا به ستگیری، مدد و عنایت حضرت پروردگار و واسطه‌هایش ز بین بندگان.

اما، در این میان هیچ قلبی غمگین‌تر و هیچ چشمی بران‌تر و هیچ حزنی بالاتر از حزن مولای غایبان نیست. سب دردمندشان در اندوه مصیبت عظیمی که بر اجداد زگوارشان رفته است و در اندوه آنچه که در غیبتشان بر شیعیانشان می‌آید هر لحظه در طیش درد و رنج است.

چهل حدیث

او بزرگ مردی است که با همه اندوهش، از یاد، حفظ و حراست، مراعات و هدایت به امر شیعیان، حتی در لحظه‌ای چشم بر هم زدن غافل نیست.

او گناهان، غفلت‌ها، سیاه‌کاری‌ها، کج‌اندیشی‌ها و بلاهایی که از سوی دشمنانمان به ما می‌رسد می‌بیند. او پدری مهربان است که هر لحظه در انتظار رسیدن به منزل و کشیدن دست پرمحبتش بر سر فرزندان است. امّا، صدافسوس که فرزندان در غفلت و بی‌خبری تمام حتی در پی هموار ساختن راه رسیدن پدر نیستند آنها در مصیبت و بلا و ابتلاء دست و پا می‌زنند امّا، ای کاش برای کاهش لحظه‌ای از طول غیبت از ژرفای قلبشان رسیدن آن عزیز نجات‌بخش را آرزو می‌کردند.

در اینجا خواننده محترم را به خواندن کلام امام حیّ و عزیزمان دعوت می‌کنیم.

شیخ ابراهیم بن محسن کاشانی (ره)، متوفای ۱۳۴۵ ق. دعاهای منسوب به حضرت بقیة الله - ارواحنا فداه - را در کتابی جمع کرده، و آنرا: «الصّحيفة الهادية، والتّحفة المهدیة» نام نهاده، و در پایان قسمتی از توقیعات صادره از ناحیه مقدّسه را آورده است، در اینجا فرازی از توقیع صادره به شیخ مفید را ذکر می‌کنیم:

بعد از ستایش پروردگار و درود به رسول اکرم صلی الله علیه و آله،... خداوند به ما اجازه داده که با نوشتن نامه تو را [شیخ مفید] مفتخر سازیم... اگر چه ما در جای دور دست سکنا گزیده‌ایم، ولی از اخبار شما بی‌خبر نیستیم، و از ناراحتی‌های شیعیان آگاهیم، این ناراحتی‌ها به جهت ارتکاب کارهایی است که سلف صالح از آن اجتناب می‌کردند.

«إِنَّا غَيْرُ مُهْمِلِينَ لِمُرَاعَاتِكُمْ وَ لِنَاسِئِنَ لِذِكْرِكُمْ، وَ لَوْلَا ذَلِكَ

تَنْزَلَ بِكُمْ اللَّأْوَاءُ، وَ اضْطَلَّكُمْ الْأَعْدَاءُ، فَاتَّقُوا اللَّهَ جَلَّ جَلَالُهُ،
 وَ ظَاهِرُونَا عَلَى اِنتِيَاشِكُمْ مِنْ فِتْنَةٍ قَدْ اِنْفَتَتْ عَلَيْكُمْ، يُهْلِكُ
 بِهَا مَنْ حُمَّ اَجَلُهُ، وَ يُحْمَى عَنْهَا مَنْ اَذْرَكَ اَمَلُهُ، وَ هِيَ اَمَارَةٌ
 تُزَوِّفُ حَرَكَتِنَا، وَ مُبَايَّتِكُمْ بِاَمْرِنَا وَ نَهْيِنَا، وَ اَللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَ لَوْ
 رَهَ الْمُشْرِكُونَ؛

[ما] در حفظ و حراست شما سستی نمی کنیم، و یاد
 شما را از خاطر نمی بریم، اگر این توجهات ما نبود،
 صیبت‌ها از هر طرف بر شما فرو می ریخت، و دشمنان
 شما را پایمال می کردند، از خداوند بزرگ پروا کنید، و
 رنجات دادن خود از فتنه‌هایی که بر شما فرو ریخته،
 را را یاری دهید، آنان که اجلشان فرا رسیده در این فتنه‌ها
 جان می سپارند، و کسانی که به آرزوی خود رسیده‌اند از
 ن محفوظ می مانند، این نشان نزدیک شدن حرکت ما، و
 لامت تنبلی شما در اطاعت از اوامر و نواهی ما است،
 نداوند نورش را به کمال می رساند، اگر چه مشرکان را
 نوش نیاید»^۱.

ابراهیم بن محسن کاشانی، الصّحیفة الھادیة، ص ۲۵۵.

امام عصر(ع) فرمودند:

«وَلَوْ أَنَّ أَشْيَاعَنَا وَفَقَّهُمُ اللَّهُ لَطَاعَتِهِ، عَلَى اجْتِمَاعِ الْقُلُوبِ فِي الْوَفَاءِ بِالْعَهْدِ الْقَدِيمِ، لَمَا تَأَخَّرَ عَنْهُمْ الْيَمْنُ بِلِقَائِنَا، وَكَتَعَجَّلَتْ لِيُ السَّعَادَةُ بِمُسَاعَدَتِنَا عَلَى حَقِّ الْمَعْرِفَةِ وَصِدْقِهَا مِنْهُمْ بِنَا. فَ يَحْبِسُنَا عَنْهُمْ إِلَّا مَا يَتَّصِلُ بِنَا مِمَّا نَكْرَهُهُ وَلَا نُؤَثِّرُهُ مِنْهُمْ. وَالْمُسْتَعَانُ، وَهُوَ حَسْبُنَا وَنِعْمَ الْوَكِيلُ!»

اگر شیعیان ما - که خداوند آنها را به طاعت خود موفّق بدارد - دل‌هایشان در وفا کردن به پیمان قدیم، یکپارچه شود، هرگز سعادت دیدار ما از آنها به تأخیر نمی‌افتد، سعادت پشتیبانی ما از آنها در سوق دادنشان به متن واقع و حقیقت معرفت به تعجیل می‌افتد، ما را چیزی جز اعمال نكوهیده آنها محبوس نمی‌سازد، که اعمال آنها به ما می‌رسد و ما را اندوهگین می‌سازد، که ما چنین انتظاری از آنها نداشتیم. از خدا یاری می‌طلبیم که یاری او ما را بس است و او بهترین وکیل است».

اینک به نمونه دیگری از ارتباط عمیق میان امام (ع) و امتش توجه کنید. امام هشتم (ع) می فرمایند:

«مَا مِنْ أَحَدٍ مِنْ شِيعَتِنَا يَمْرُضُ إِلَّا مَرَضْنَا لِمَرَضِهِ. وَلَا يَغْتَمُّ إِلَّا اغْتَمَمْنَا لِغَمِّهِ. وَلَا يَفْرَحُ إِلَّا فَرَحْنَا لِفَرَحِهِ. وَلَا يَغِيبُ عَنَّا أَحَدٌ مِنْ شِيعَتِنَا أَيْنَ كَانَ فِي شَرْقِ الْأَرْضِ وَغَرْبِهَا. وَمَنْ تَرَكَ مِنْ شِيعَتِنَا دِينًا، فَهُوَ عَلَيْنَا؛^۱

هیچیک از شیعیان ما بیمار نمی شود مگر آنکه ما هم به سبب بیماری او، بیمار می شویم؛ و غمگین نمی شود مگر آنکه به خاطر غم او ما هم غمگین می شویم؛ و شاد نمی گردد مگر آنکه به شادی او ما هم شادمان می گردیم؛ و هیچیک از شیعیان ما هر جا که باشد - در شرق و غرب زمین - از ما پنهان نیست؛ و اگر یکی از آنها پس از مرگش بدهکار باشد، دین او بر عهده ماست!»

امام عصر (ع) فرمودند:

«يَا نُورَ النُّورِ يَا مُدَبِّرَ الْأُمُورِ... اجْعَلْ لِي وَلِشِيعَتِي مِنَ الضِّيقِ فَرَجًا وَمِنَ الْهَمِّ مَخْرَجًا وَأَوْسِعْ لَنَا الْمَنْهَجَ وَأَطْلِقْ لَنَا مِنْ عِنْدِكَ مَا يُفْرِّجُ؛^۲

۱. فضائل الا شهر الثلاثة، كتاب فضائل شهر رمضان، ص ۱۰۵، ح ۹۵.

۲. تقی الدین ابراهیم بن علی کفعمی، المصباح، ص ۳۰۵.

ای نور روشنائی و ای تدبیر کننده امور... برای من و شیعیانم گشایشی از تنگناها و راه نجاتی از ناراحتی‌ها قرار بده و راه (پیروزی) را برای ما وسیع گردان و از جانب خود آنچه فرج ما را برساند، بر ما ارزانی دار.»

* * *

در توقیع دیگری امام عصر(ع) فرمودند:

«وَأَمَّا عَلَةُ مَا وَقَعَ مِنَ الْغَيْبَةِ، فَإِنَّ اللَّهَ عَزَّوَجَلَّ يَقُولُ: «يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَسْأَلُوا عَنْ أَشْيَاءَ إِنْ تُبَدَّ لَكُمْ تَسْأَلُكُمْ...»^۱ إِنَّهُ لَمْ يَكُنْ أَحَدٌ مِنْ آبَائِي إِلَّا وَقَعَتْ فِي عُنُقِهِ بَيْعَةٌ لِطَاغِيَةِ زَمَانِهِ. وَإِنِّي أَخْرُجُ حِينَ أَخْرُجُ وَلَا بَيْعَةَ لِأَحَدٍ الطَّوَاعِيَةِ فِي عُنُقِي. وَأَمَّا وَجْهُ الْإِنْتِفَاعِ بِي فِي غَيْبَتِي، فَكَالْإِنْتِفَاعِ بِالشَّمْسِ إِذَا غَيَّبَهَا عَنِ الْأَبْصَارِ السَّحَابُ. وَإِنِّي لِأَمَانٌ لِأَهْلِ الْأَرْضِ كَمَا أَنَّ النُّجُومَ أَمَانٌ لِأَهْلِ السَّمَاءِ. فَأَغْلِقُوا بَابَ السُّؤَالِ عَمَّا لَا يَعْنِيكُمْ، وَلَا تَتَكَلَّفُوا مَا كُفَيْتُمْ، وَ أَكْثِرُوا مِنْ الدُّعَاءِ بِتَعْجِيلِ الْفَرَجِ، فَإِنَّ فِي ذَلِكَ فَرَجَكُمْ، وَالسَّلَامُ عَلَيَّ مِنْ اتَّبَعِ الْهُدَى!»^۲

۱. سوره مائده، آیه ۱۰۱.

۲. الزام الناصب، ص ۱۳۰.

امّا در مورد علّت غیبت، خدای تبارک و تعالی
می فرماید:

ای کسانی که ایمان آورده‌اید هرگز نپرسید از مسایلی
که اگر فاش شود شما را اندوهگین می‌سازد» هر یک از
پدران من، بیعتی از طاغوت‌های زمان به گردن داشت،
ولی من به هنگامی ظهور خواهم نمود که بیعت احدی
از طاغوت‌ها به گردنم نباشد. و امّا کیفیت انتفاع مردم
از وجود من در زمان غیبت، همانند بهره بردن آنها از
خورشید است، هنگامی که ابرهای تیره آن را پوشانند.
و من امان هستم برای اهل زمین، به طوری که ستارگان
امان هستند برای اهل آسمان. در مورد چیزهایی که به
شما سودی نخواهد داشت پرسش نکنید، و در مورد
آنچه به شما بیان شده، خود را به زحمت نیندازید، و در
رابطه با تعجیل فرج، بسیار دعا کنید که فرج شما نیز به
آن وابسته است، و سلام بر کسی که از هدایت پیروی
کند».

* * *

در زمان غیبت صغری وقتی گروهی از شیعیان در بعضی مسائل اساسی اعتقادی به اختلاف با یکدیگر افتادند، نامه‌ای خدمت امام عصر (ع) نوشتند و آن را توسط نایب اول حضرت، جناب عثمان بن سعید عمروی، به خدمت ایشان ارسال کردند. ایشان در پاسخ، نامه‌ای برای آنها مرقوم فرمودند که در ابتدایش چنین آمده است:

«إِنَّهُ أَنْهَى إِلَى إِزْتِيَابِ جَمَاعَةٍ مِنْكُمْ فِي الدِّينِ وَ مَا دَخَلَهُمْ مِنَ الشُّكِّ وَ الْحَيْرَةِ فِي وُلاَةِ أَمْرِهِمْ. فَغَمَّنَا ذَلِكَ لَكُمْ لَا لَنَا وَ سَاءَنَا فِيكُمْ لَا فِينَا. لِأَنَّ اللَّهَ مَعَنَا فَلَا فَاقَةَ بِنَا إِلَى غَيْرِهِ؛^۱

از تردید گروهی از شما در امر دین و شک و سرگردانی آنها در امر امامت آگاه شدم. این خبر ما را غمناک کرد، به خاطر شما نه به خاطر خودمان، و ما را در مورد خودتان ناراحت کرد و نه نسبت به خودمان. چون خداوند با ماست و نیازی به غیر او نداریم».

در ادامه همین نامه فرموده‌اند:

«وَلَوْلَا مَا عِنْدَنَا مِنْ... رَحْمَتِكُمْ وَ الْإِشْفَاقِ عَلَيْكُمْ، لَكُنَّا عَنْ مُخَاطَبَتِكُمْ فِي شُغْلٍ؛^۲

۱. طبرسی، احتجاج، ج ۲، ص ۲۷۸.

۲. همان، ص ۲۷۹.

و اگر ما دلسوزی و نگرانی نسبت به شما نداشتیم، از اینکه با شما سخن بگوییم، منصرف می‌شدیم».

در نامه دیگری که خود ایشان برای «محمد بن هلال کرخی» مرقوم فرمودند، چنین آورده‌اند:

«یا محمد بن علی، قد آذانا جُهلاءُ الشَّیعةِ و حُمَاقُهُم و مَنْ دینُهُ جَنَاحُ البَعُوضَةِ أَرْجَحُ مِنْهُ!»^۱

ای محمد بن علی، نادان‌ها و کم‌خردان شیعه و کسانی که یک بال مگس، بر دین آنها ترجیح دارد، باعث رنجش خاطر ما شده‌اند».

* * *

حال با بشارتی از امام صادق (ع) به شیعیان خالص این کتاب را به پایان می‌بریم. ایشان فرمودند:

«هُوَ الْمُفَرِّجُ لِلْكَرْبِ عَنْ شِيعَتِهِ بَعْدَ ضَنْكِ شَدِيدٍ وَ بَلَاءِ طَوِيلٍ وَ جَوْرِ. فَطُوبَى لِمَنْ أَدْرَكَ ذَلِكَ الزَّمَانَ!»^۲

اوست [حضرت مهدی (ع)] بر طرف کننده گرفتاری و

۱. همان، ص ۲۸۹.

۲. صدوق، محمد بن علی بن حسین، کمال الدین، باب ۵۵، ح ۸.

شیعه در عصر غیبت

پیشانی شیعیانش پس از یینوایی و بدبختی سخت و
بلای طولانی و ستم. پس خوشا به حال کسانی که آن
زمان را درک کنند».

اللهم عجل لوليك الفرج و النصر و العافية